

LUNDS
UNIVERSITET

Socialhögskolan

SOA 203

Läsåret 03/04

Magisteruppsats

STÖDSAMTALET HOS SKOLKURATORN I GYMNASIESKOLAN

EN STUDIE UR ELEVPERSPEKTIV

*FÖRFATTARE: ANNA ALINDER
HANDLEDARE: BODIL RASMUSSEN*

”Det är bra när kuratorn hjälper en att gå vidare, att se framåt liksom. Man ska inte bara prata om problemen utan också försöka lösa dem, det är ju ändå en process”.

”På gymnasiet behöver man verkligen stöd för den perioden präglar så mycket av ens fortsatta liv, det får konsekvenser”.

Abstract

Supportive conversations with the school welfare officer

This qualitative study is about the individual supportive conversation with the school welfare officer in upper secondary school.

The main aim of the study was to find out what the pupils get out of a series of conversations with the school welfare officer and what it means for the pupils that the welfare officer belongs to the school organization.

Six qualitative interviews were held with pupils who had conversation contact with the school welfare officer during their time at upper secondary school.

I found that these pupils and welfare officers were oriented towards change and solutions.

I found that the most important thing for the pupils was to achieve a good and trusting relationship with the welfare officer. After this the pupil starts a process of change in cooperation with the welfare officer, with the aim that the pupil should be happy and satisfied with the current life situation.

With good cooperation and a good relationship as a basis, a use is found for both the pupil's and the welfare officer's experiences and knowledge.

The pupils were content with what they had got out of the conversations with the school welfare officer. They stated that the problems had been solved and/or that they had found attitudes with which to handle troublesome situations in life.

The pupils regard school as a healthy and normal place, so they thought that it felt good to visit school welfare officer compared with visiting a welfare officer in the health service. They found it positive to be a pupil and avoid having to be a patient.

Innehållsförteckning

Förord	6
1. INLEDNING	7
1.1 Min personliga bakgrund	7
1.2 Problemformulering	7
1.3 Syfte	8
1.4 Frågeställningar	8
1.5 Disposition	9
1.6 Definitioner och val av begrepp	9
2. METOD OCH URVAL	10
2.1 Redovisning och resonemang kring metod och urval	10
2.1.1 Val av metod	10
2.1.2 Urval	11
2.1.3 Tillvägagångssätt	12
2.1.4 Etiska överväganden	12
2.1.5 Bearbetning	13
2.2 Avgränsningar	13
2.3 Resultatens tillförlitlighet	13
2.4 Perspektivval	15
3. ELEVVÅRD	16
3.1 Organisation och definition	16
3.2 Skolkurativt arbete, en kort historik	17
3.3 Ungdomars psykiska hälsa	18
4. TEORI	18
4.1 Tidigare forskning	19
4.2 Teoretiska utgångspunkter	20
4.2.1 Existentialistiskt perspektiv	20
4.2.2 Kognitivt perspektiv	21
4.2.3 Relationens betydelse	22

5. PRESENTATION AV INTERVJUER	23
5.1 Presentationens uppläggnig	23
5.2 Presentation av intervjuer	23
5.2.1 Elevintervju 1	23
5.2.2 Elevintervju 2	27
5.2.3 Elevintervju 3	30
5.2.4 Elevintervju 4	35
5.2.5 Elevintervju 5	38
5.2.6 Elevintervju 6	42
5.3 Sammanfattning	45
6. ANALYS OCH REFLEKTION	47
6.1 Analysmetod	47
6.2 Analys	48
6.2.1 Existentialistiskt perspektiv	48
6.2.2 Kognitivt perspektiv	49
6.2.3 Relationens betydelse	52
6.2.4 Samtalet	54
6.2.5 Skolan – en ”normal frisk” plats	55
6.2.6 Genus	56
6.2.7 En neutral person	57
6.2.8 Bemötande	57
6.2.9 Reflektion	58
7. SLUTDISKUSSION	59
8. REFERENSER	63
9. INTERVJUGUIDE	65

Förord

Ett stort tack riktar jag härmed till de elever som ställde upp och blev intervjuade av mig.

Ni tog er många timmar och svarade med eftertanke och engagemang på mina frågor.

Vi hade trevliga stunder och jag slogs av hur mycket information vi vuxna kan få av er ungdomar, bara vi kommer ihåg att fråga er.

Jag vill också tacka de gymnasiekuratorer som ombesörjde att sammanföra mig med de intervjuade eleverna, både ni och era elever har verkligen bjudit på er själva.

Det jag fick äran att få insyn i kändes stort!

Tack också till min chef Vensel Roskvist som har en ambition att föra in teori och aktuell forskning i det dagliga sociala arbetet, tack vare det fick jag rent praktiskt möjlighet att gå en magisterutbildning och skriva denna uppsats.

Sist men inte minst riktar jag ett varmt tack till min handledare Bodil Rasmusson som har följt mig hela vägen med stöd, uppmuntran och konstruktiva råd kring uppsatsarbetet.

1. INLEDNING

Sista skoldagen förra läsåret kom en gymnasist som jag haft sporadisk kontakt med in till mig. Hon tackade och meddelade mig att hon inte hade klarat sig utan kontakten/stödsamtalen med mig, jag tyckte att jag hade väl inte gjort så mycket men så upplevde hon det.

Självklart har jag egna tankar kring vad hon menade men jag skulle vilja höra det från henne. Vad fick hon? Vad tog hon? Gav jag henne något annat eller något mer som jag själv inte är medveten om?

Det är kommentarer som hennes som väckt min nyfikenhet och som ligger till grund för val av uppsatsämne.

1.1 Min personliga bakgrund

Jag har arbetat med tonåringar i sexton år varav tretton år som skolkurator i gymnasieskolan. Frågeställningarna i min uppsats har vuxit fram genom åren i mina möten med ungdomar. Jag har blivit intresserad av och nyfiken på att ställa grundliga frågor till eleverna kring elevvård och då främst stödsamtalet hos skolkuratoren.

Vi vuxna har så många åsikter och synpunkter men många gånger tror jag faktiskt att vi glömmer att fråga ungdomarna hur de ser på saker och ting. I denna studie har jag därför mycket medvetet valt att inte intervjua någon vuxen person, syftet är att ha ett elevperspektiv så långt det går.

1.2 Problemformulering

Dagens svenska ungdomar har en god hälsa rent fysiskt men allt fler mår sämre psykiskt. Väntetiderna till barnpsykiatriska mottagningar är långa och samhällsdebatten i ämnet är ständigt pågående (SOU 2000:19; SOU 1998:31). Samhället erbjuder professionell hjälp inom psykiatrin, på ungdomsmottagningar och via skolans kuratorer och psykologer. Här finns stora brister bland annat eftersom utbudet inte är lika stort som efterfrågan. I psykiatriutredningen (SOU 1998:31) påtalas vikten av att arbeta förebyggande och att det elevvårdande arbetet på landets skolor till största delen kan betraktas som just förebyggande. Sociologen Mats Trondman (2003) belyser att ungdomar har behov av ”kloka vuxna” som de kan skapa goda relationer till, sådana vuxna är enligt Trondman betydelsefulla just när ungdomar mår dåligt.

Mot denna bakgrund finner jag det intressant att undersöka vilken funktion en skolkurator kan fylla.

I princip alla elever i kommunala gymnasieskolan har tillgång till en skolkurator även om det kan se olika ut rent organisatoriskt för elevvårdspersonalen. Genom min förförståelse vet jag att de flesta kuratorer är efterfrågade och välbesökta av eleverna. Jag har inte hittat några svenska forskningsresultat kring skolkuratorns arbete eller vad eleverna upplever sig ha för nytta av skolkuratoren. Avsikten med denna studie är att undersöka en liten del av ämnet. Jag är intresserad av att ta reda på vad eleverna upplever sig ha för nytta av skolkuratoren. Vad får de egentligen ut av en serie stödsamtal med skolkuratoren? Vad tar de emot? Får de vad de vill ha? Är det något de saknar och/eller är kritiska till?

Jag vill också få en liten inblick i aktuella ungdomars livssituation. Hur mår de? Vilka kan vara orsakerna till att en gymnasist söker upp skolkuratoren?

Genom att intervjua ett antal elever ges också möjlighet att ur deras perspektiv få insyn i hur en skolkurator arbetar. Hur läggs samtalet upp? Hur ser ramarna kring kontakten mellan elev och kurator ut?

Jag vill också ta reda på vad eleverna tycker om att skolkuratoren har sin tillhörighet till skolan och mottagning i skolans lokaler. Vilka är fördelarna respektive nackdelarna?

I mina intervjuer kommer jag även in på andra områden men jag vill poängtera att det är ovanstående områden jag valt att fördjupa mig i.

1.3 Syfte

Huvudsyftet med uppsatsen är att ta reda på vad eleverna upplever sig ha för nytta av stödsamtalet hos skolkuratoren. Jag vill veta vad eleverna tar och får av skolkuratoren, detta helt ur deras eget perspektiv. Tillhörande följdfrågor har medvetet formulerats så att jag också får reda på vad de inte får som de vill ha, vad de är missnöjda med.

Jag kommer också in på av vilken anledning aktuella elever söker upp skolkuratoren, därmed berörs ungdomarnas livssituation och aktuella problem/svårigheter.

Ett annat syfte är att undersöka vad det betyder för aktuella elever att kuratorn har sin mottagning i skolans lokaler.

1.4 Frågeställningar

Den intervjuguide jag använde mig av bestod av frågor inom nedanstående områden som jag valt att fördjupa mig i. Som framkommer av intervjuguide och intervjupresentationer berör jag även andra ämnen, men det är nedanstående områden jag koncentrerat mig på.

- Av vilken anledning hade eleverna kontakt med skolkuratoren?
- Vad innebär det att vara tonåring i gymnasieåldern?
- Hur upplevdes förberedelserna, innehållet och själva mötet med kuratorn, de enskilda gångerna och generellt? Vad var eleverna nöjda respektive missnöjda med.
- I backspeglarna: Vad fick eleverna ut av samtalen, på kort sikt och på lång?
- Vilka är för- respektive nackdelarna med att kuratorn har sin tillhörighet till skolan och mottagning i skolans lokaler?

1.5 Disposition

I kapitel två tar jag upp frågor som rör metod och urval. Kapitel tre består av en redovisning kring elevvård, främst med utgångspunkt från skolkuratoren i gymnasieskolan.

I kapitel fyra redovisar jag vad jag funnit i litteratur och forskning i ämnet samt redogör för mina teoretiska utgångspunkter. I kapitel fem presenterar jag mina intervjuer. I kapitel sex applicerar jag aktuella teorier på materialet samt gör en fortsatt redovisning och analys.

Kapitel sju består av en slutdiskussion.

1.6 Definitioner och val av begrepp

I denna studie använder jag genomgående begreppet *stödsamtal*. Jag syftar då på det stödande samtal skolkuratorerna i sin profession använder sig av i mötet med elever.

Socionomernas fackförbund Akademikerförbundet SSR (Sveriges socionomers, personal och förvaltningstjänstemäns riksförbund) har i broschyren ”Socialt arbete i skolan – Skolkuratorns roll i elevvården”, sammanställd av Marie Åstedt, gjort följande beskrivning av syftet med skolkuratorns stödsamtal:

”Stödsamtal syftar till att stärka och upprätthålla elevens/familjens funktionsnivå och självkänsla, medverka till att de formulerar önskemål på ett realistiskt sätt och ser olika alternativa lösningar.”

Denna definition överensstämmer med hur jag definierar syftet med det skolkuratoriva samtalet.

I denna studie benämner jag enligt Åstedt samtliga individuella samtal hos skolkuratoren stödsamtal. I kapitel fyra under rubriken samtalet har jag i min analys gjort en beskrivning av vad eleverna lägger i begreppet/hur de definierar stödsamtal.

I landets skolor finns det olika varianter på vad som läggs i begreppet *elevvård*. Bilden är splittrad och det förekommer stora variationer på hur olika kommuner och skolor definierar och därefter organiserar den elevvårdande verksamheten. På vissa skolor avses exempelvis med elevvård de insatser lärare och övrig personal gör för elever med behov av särskilt stöd. På andra skolor avses enbart det arbete den traditionella elevvårdspersonalen (kurator, psykolog, skolsköterska, skolläkare) bedriver (SOU 2000:19). Flera yrkeskategorier i nuvarande elevvård saknar lagstöd, detta gäller bland annat just skolkuratoren och skolpsykologen. Nuvarande skollag reglerar enbart att det ska finnas skolläkare och skolsköterska inom skolhälsovården. Detta är också en bidragande orsak till att definition och organisation av skolans elevvård kan se så olika ut (ibid.).

När jag använder mig av begreppet elevvård i denna, på skolkuratoren fokuserade studie, väljer jag att se kuratorn som en del i skolans elevvårdande verksamheten oavsett hur denna är organiserad och definierad.

De ungdomar jag intervjuar benämner jag genomgående *elever*. En anledning är att aktuella ungdomar betraktar sig som just elever när de söker upp skolkuratoren.

Det är också benämningen elev som känns mest naturlig för mig i detta sammanhang.

Kuratorn arbetar på skolan och benämns skolkurator, ungdomen studerar på skolan och benämns elev. Skolkurator och elev är för mig därmed relevanta begrepp.

2. METOD OCH URVAL

2.1 Redovisning av och resonemang kring metod och urval

2.1.1 Val av metod

Jag har genomfört en kvalitativ undersökning genom att intervjua sex gymnasister eller före detta gymnasister varav samtliga har haft kontakt med skolkuratoren under gymnasietiden.

Syftet med att jag använt mig av kvalitativ metod är att jag ville ha en öppenhet under intervjusituationerna. Jag ville att eleverna utifrån vissa områden skulle ha möjlighet att utveckla sina svar, jag hade för avsikt att vara mottaglig för elevernas spontana information och berättelser (Starrin & Svensson 1996).

Jag hade vidare för avsikt att ge eleverna möjlighet att beskriva rent subjektiva känslor och upplevelser, för att göra detta krävdes att jag använde mig av kvalitativ metod.

Starrin & Svensson (1996) talar om öppna frågor som fokuserar på *den subjektiva upplevelsen* hos respondenten. Min intervjuguide med öppna frågor gav just denna möjlighet för eleverna att beskriva känslor och upplevelser.

2.1.2 Urval

Jag kontaktade sju gymnasiekuratorer förhållandevis slumpmässigt, ett par stycken som jag känner men även ett par som jag bara ringde upp. Metoden för urvalet blev något av en snöbollseffekt (Robson 2002), bollen rullade vidare och efter ett par månader fick jag möjlighet att intervjua fem kvinnliga elever och en manlig bosatta i olika kommuner. Min fråga till kuratorerna var om de hade eller hade haft kontakt med någon elev som de trodde skulle vilja medverka i en intervju. Jag betonade att jag var intresserad av att intervjua elever som självmant hade sökt upp skolkuratoren för att de hade behov av stödsamtal. Kuratorerna frågade elever och förmedlade sedan kontakten genom att lämna elevens telefonnummer till mig. Att jag valde att ringa till kollegor i stället för att skriva brev kändes mest naturligt för mig. Jag utgick också från att det skulle gå fortare och att jag därmed skulle spara tid. De kuratorer som var intresserade fick sedan ett mail där jag beskrev mer utförligt vad studien gick ut på, detta för att de skulle kunna ge en korrekt information till eleverna. Mitt urval av ett förhållandevis litet antal elever betraktar jag som ett ändamålsenligt och strategiskt urval med relativt kraftig minimering i variation, detta har jag gjort efter noga övervägande. Jag har medvetet valt att endast intervjua elever som frivilligt sökt upp skolkuratoren för individuella stödsamtal, annat har jag lämnat därhän i denna studie. Att urvalet därmed kan betraktas som positivt är jag medveten om.

Aktuella kuratorer är samtliga organiserade i den gymnasieskola där de arbetar, har skolans rektor som chef och har sina arbetsrum i skolans lokaler.

Aktuella elever, namnen är fingerade.

Namn	Ålder	Senaste kontakt
Tina	23, tog studenten 2000	I samband med studenten i årskurs tre.
Bella	20, tog studenten 2002	I samband med studenten i årskurs tre.
Maria	snart 20, går i årskurs tre	Fram till påsk i årskurs två.
Johan	20 år, tog studenten 2003	I samband med studenten i årskurs tre.
Josefin	17 år, går i årskurs två	Våren i årskurs ett.
Lisa	18 år, går i årskurs två	Våren i årskurs två, fortfarande viss kontakt

2.1.3 Tillvägagångssätt

Jag ringde upp aktuella elever, beskrev min studie ytterligare en gång varefter vi bokade tid och plats för intervju. Jag berättade att jag var student på Socialhögskolans magisterutbildning och att huvudsyftet med studien var att ta reda på vad eleverna tycker att de har för nytta av kontakten med skolkuratoren.

Två av intervjuerna genomfördes i elevernas hem, två i mitt hem och två på elevernas skolor där vi fick disponera kuratorernas rum. Jag valde medvetet att genomföra intervjuerna på den plats eleverna önskade, det som var bekvämast för dem.

Intervjuerna, som spelades in på band, tog cirka två timmar. Jag använde mig av en intervjuguide jag själv sammanställt som redovisas sist i uppsatsen. Min tanke var att genomföra halvstrukturerade kvalitativa intervjuer men hjälp av intervjuguiden med olika rubriker och öppna frågor, detta fungerade väl då eleverna fick möjlighet att resonera fritt kring olika frågeställningar.

Samliga elever som intervjuades meddelade mig efteråt att det kändes bra att de blev tillfrågade i ämnet, de tyckte att det var roligt att bli intervjuade och framför allt kände de sig betydelsefulla.

2.1.4 Etiska överväganden

Jag var noga med att förmedla elevernas anonymitet i studien, detta redan när jag ringde upp skolkuratorerna men främst när jag sedan kontaktade eleverna. Jag talade också om för dem att jag hade för avsikt att fråga dem om en del ämnen som kan uppfattas som känsliga. Jag syftar till exempel på frågeställningarna: Varför sökte du upp kuratorn? Hur mådde du då? Huvudsyftet med studien var att ta reda på vad eleverna upplever sig ha för nytta av kontakten med skolkuratoren. För att få svar på det såg jag det som nödvändigt att fråga eleverna om hur de mådde och varför de sökte upp kuratorn. Eleverna verkade inte tycka att det var några konstigheter med detta, de ville gärna tala om sig själva.

Rosmari Eliasson (1995:67) skriver om människosyn och moraliskt ansvar. Hon tar upp dilemmat med att tala om ”starka och svaga grupper” och svårigheterna en forskare kan känna när denne ska studera så kallade svaga gruppers förhållanden. Hon poängterar och argumenterar emellertid för hur viktigt det är att forskare faktiskt tar utgångspunkt i svaga parters erfarenheter eftersom det ofta är där kunskapsluckorna finns.

På ett sätt skulle jag kunna definiera hjälpsökande elever som en ”svag grupp”, eleven mår inte bra och söker upp kuratorn- ”den starka”.

I min studie upplevde jag ändå inte att eleverna blev ”de svaga”, att jag på något vis skulle utnyttja deras utsatta situation. Min känsla blev snarare tvärt om, eleverna blev viktiga och betydelsefulla eftersom jag frågade dem om kuratorn och hur denna arbetar. Fokus var inte på elevens problem utan mer på vad de fick för hjälp av kuratorn

2.1.5 Bearbetning

Jag skrev själv ut samtliga intervjuer i sin helhet vilket tog lång tid men som också gjorde att jag lärde känna materialet väl. Jag skrev också en kortare sammanfattning av respektive intervju.

Vid analys av intervjuerna använde jag mig av olika sökord, några jag hade med mig från början och andra som materialet ”gav mig”. Jag sorterade materialet efter dessa ord för att hitta gemensamma och icke gemensamma nämnare. *Lyssna, kommunikation, dialog, personlighet/personkemi, utbildning, känslor* är några exempel på teman.

I denna fas hade jag inte bestämt mig för vilken teoretisk ingång jag skulle ha även om jag hade vissa funderingar. I samband med att jag bearbetade det empiriska materialet växte så småningom en teoretiska ram fram som jag applicerade på materialet i vidare analys.

2.2 Avgränsningar

När jag formulerat mina frågeställningar utgår jag från att stödsamtalen hos skolkuratorn behövs, detta bygger jag på mina egna och mina kollegors erfarenhet (empiri). Elever på landets gymnasieskolor söker upp skolkuratorerna och efterfrågar stödsamtal, alltså behövs skolkuratorn. Min frågeställning gäller snarare till vad och vad eleverna får ut av stödsamtalen, allt enligt deras egen uppfattning. Vad kuratorerna själva och andra vuxna tycker är jag inte intresserad av i denna studie, de elever som inte har behov av skolkuratorn lämnas också därhän i detta sammanhang. Jag är fullt medveten om att mitt smala fokus förmodligen gör att urvalet av elever som ställt upp i studien är elever som är förhållandevis nöjda med och positiva till kontakten med kuratorn. Återigen vill jag poängtera att frågeställningen gäller vad de får ut av de efterfrågade samtalen med skolkuratorn. Jag kan se ett värde med att lyfta fram det som är positivt och bra med socialt arbete, det som faktiskt fungerar, därför ser jag heller inte det förmodade positiva urvalet som något problem.

2.3 Resultatens tillförlitlighet

Samtliga intervjupersoner var för mig obekanta vid intervjutillfället. De hade (via mina kollegor) kännedom om att jag själv arbetar som kurator inom gymnasieskolan. Jag var noga

med att tala om att jag intervjuade dem i egenskap av student på en magisterutbildning. Det är möjligt att deras kännedom om min yrkesroll ändå påverkade deras svar under intervjuerna, själv bedömer jag att det inte påverkade resultaten nämnvärt. Jag har haft för avsikt att hålla mig så neutral som möjligt i studien men förförståelsen har hela tiden funnits med mig, den har jag inte helt kunnat suddas ut.

Det är möjligt att jag signalerade en nyfikenhet i mina intervjuer, jag ville verkligen höra vad eleverna hade att säga i ämnet. En forskares nyfikenhet? (Eliasson 1995) Ja självklart, men kanske också mellan raderna en skolkurators nyfikenhet. Det ser jag inte som ett hinder i sammanhanget, snarare tvärt om. Jag eftersträvade också att vara precis lika intresserad av att få höra elevernas negativa upplevelser och åsikter som de positiva.

Jag har i denna studie hanterat min förförståelse på olika sätt, ibland har den varit en tillgång och ibland ett problem. Det är säkert möjligt att exempelvis mitt sätt att ställa följdfrågor påverkas av mina egna erfarenheter i yrkeslivet, jag bedömer inte att det påverkat resultatens tillförlitlighet.

Att jag och intervjupersonerna inte kände varandra var en självklarhet och en förutsättning för studien, detta främst med tanke på att lojalitet och andra hänsyn inte skulle påverka intervjusituationerna. En av fördelarna med att eleverna visste att jag inte kände till något om dem sedan tidigare var att de tvingades tänka till och se på sig själva utifrån för att sedan berätta för mig om deras kontakt med skolkuratoren och vägen dit.

Innan jag inledde intervjuerna hade jag en fundering kring om det skulle vara svårt för eleverna att under endast en intervju beröra så många, ibland känsliga och privata områden som jag tog upp. Kanske skulle de inte vilja svara på frågor som rörde vissa områden för att de inte kände mig, jag hade därför funderingar på att dela upp intervjuerna till två tillfällen om det skulle behövas. Det visade sig att eleverna hade lätt för att öppna sig och berätta om sig själva och framför allt om hur de såg på skolkuratoren, jag fick uppfattningen att de kände sig trygga och också betydelsefulla under intervjusituationen.

Jag noterade att eleverna var engagerade i sina svar med tillhörande berättelser. Positivt är att de själva tar upp några områden som jag inte uppmärksammat och därmed från början inte haft med i min intervjuguide.

Jag kan inte påstå annat än att materialets reliabilitet (upprepbarhet) är relativt låg. Jag har intervjuat ett förhållandevis litet antal elever och det finns med all sannolikhet fler varianter

på svar. Däremot ser jag i materialet att eleverna har sökt upp skolkuratoren på grund av mycket varierande problematik men att grundsynen på stödsamtalet ändå är ungefär densamma. Det gör att jag vågar tro att dessa sex elever representerar fler elever. Det empiriska underlaget är emellertid för litet för att jag ska kunna dra några generella slutsatser.

Gällande validitet (sanningsvärde) så har min målsättning varit att intervjua aktuella elever med öppna och inte ledande frågor. Jag är medveten om att mitt sätt att formulera frågor, mitt sätt att tolka och analysera svaren samt min bakgrund i viss mån kan ha påverkat materialet. Eftersom jag gick igenom materialet innan jag valde teoretisk ram var jag inte var låst till någon teori när arbetet inleddes, det fanns därmed en öppenhet som jag anser är av gagn i sammanhanget.

2.4 Perspektivval

Jag har mycket medvetet valt att genomföra denna studie ur ett brukarperspektiv (här: elevperspektiv). Jag lämnar därmed föräldrars, kuratorers, skolledares, lärares, politikernas och alla andra vuxnas åsikter därhän. Syftet med detta är att jag vill veta vad eleverna och ingen annan tycker och hålla mig strikt till det (Eliasson 1995). Jag vill höra hur eleverna med egna ord beskriver skälen till att de sökt upp skolkuratoren, jag vill höra från dem vad samtalen gav och inte gav, jag vill veta vad de tycker om att det finns en skolkurator på deras gymnasieskola och så vidare. Jag vill inte vara färgad av vad vuxna tycker, hur de formulerar sig kring ungdomarnas problematik och behov eller vilket sätt en kurator förhåller sig till och arbetar med ungdomar. Med all respekt för vuxnas åsikter, detta är elevernas studie.

Värdet med att genomgående ha ett elevperspektiv är att jag i enlighet med Eliasson (ibid:55) inte vill se eleverna som passiva "objekt" som är föremål för kuratorns åtgärder. Jag vill snarare ge dem "subjektstatus" eftersom de faktiskt tar ansvar för sina liv och sitt mående när de söker upp kuratorn. De gör ett aktivt val och är handlingskraftiga.

Med detta utgångsläge faller det för mig helt naturligt att intervjua eleverna och inte kuratorerna. Eleverna är inga objekt jag pratar med kuratorn om, jag frågar i stället eleverna vad de har för nytta av kuratorn. För mig känns detta perspektivval etiskt riktigt.

Att fem av sex elever är flickor och samtliga kuratorer kvinnliga gör att man med ett genusperspektiv skulle kunna hävda att denna studie har ett kvinnligt perspektiv.

Jag har valt att inte ha ett genusperspektiv utan betraktar ungdomarna som elever oavsett om de är män eller kvinnor. Jag har däremot i min intervju diskuterat kvinnligt och manligt med eleverna.

3. ELEVVÅRD

3.1 Organisation och definition

Det är tydligt att det råder en begreppsförvirring gällande begreppet elevvård. Bilden är splittrad och det förekommer stora variationer beträffande hur olika kommuner och skolor definierar och därefter organiserar den elevvårdande verksamheten. Ett exempel på begreppsförvirring är att benämningen elevvård dels används som ett samlingsnamn på det arbete yrkeskategorierna skolsköterska, skolläkare, skolkurator och skolpsykolog utför. Ibland räknas även studie- och yrkesvägledare och specialpedagoger till elevvårdspersonal. Dels används begreppet som en beteckning för det arbete som alla yrkeskategorier på skolan bedriver som syftar till alla elevers trivsel, samt det stöd och de insatser som enskilda elever i behov av särskilt stöd får. På de flesta skolor är det klart uttalat att det är mentorer och lärare som har huvudansvaret för den elevvårdande verksamheten. Yrkeskategorierna med social, medicinsk och psykologisk kompetens betraktas som ett komplement till den vardagliga elevvårdande verksamheten (SOU 2000:19).

De flesta gymnasieskolor har elevvårdspersonalen organiserad och integrerad i skolans organisation. En del kommuner organiserar de elevvårdande yrkeskategorierna i centrala resursenheter, andra har den elevvårdande personalen organiserad inom socialtjänsten. I den kommun jag själv arbetar är samtliga skolkuratorer anställda av socialtjänsten men placerade och verksamma ute på kommunens skolor. Jag har inte lyckats få tag på någon statistik om detta.

År 1998 bemyndigade Sveriges regering statsrådet Ylva Johansson att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att kartlägga elevvårdens och skolhälsovårdens verksamhet och funktion samt överväga lämpliga åtgärder i syfte att höja verksamhetens kvalitet och effektivitet. Dåvarande riksdagsledamot Margitta Edgren utsågs som utredare. Mars år 2000 överlämnades betänkandet "Från dubbla spår till Elevhälsa, i en skola som främjar lust att lära, hälsa och utveckling". I elevvårdsutredningen slutbetänkande föreslås att de verksamheter som tidigare kallades elevvård och skolhälsovård bör benämnas Elevhälsa. Inom Elevhälsan föreslås finnas högskoleutbildade yrkesgrupper med följande kompetenser: social, psykologisk, medicinsk, omvårdnads, specialpedagogisk samt studie- och yrkesvägledare. Elevhälsans personal ska delta i skolans arbete för att skapa miljöer som

främjar lärande, god allmän utveckling och en god hälsa hos varje elev. Personalen ska ha ett särskilt ansvar för att undanröja hinder för varje enskild elevs lärande och utveckling (SOU 2000:19). En del skolor har infört begreppet Elevhälsa men långt ifrån alla¹.

I betänkandet föreslås att det ska ges lagstöd till att alla elever ska ha tillgång till såväl psykologisk och social kompetens som medicinsk. Som det nu är ska alla elever i förskoleklass, grundskola, gymnasieskola, särskola, specialskola och sameskola ha tillgång till skolsköterska och skolläkare (14 kap 1 § Skollagen). När det gäller skolkurator och skolpsykolog finns ingen tvingande lag, snarare en rekommendation (SOU 2000:19). Nu fyra år senare har fortfarande ingen förändring gjorts i lagstiftningen.

Hur elevvården än är definierad och organiserad på landets kommunala gymnasieskolor så har år 2004 i princip alla gymnasieelever tillgång till en skolkurator/socionom². Hur det ser ut på gymnasiala friskolor kan jag inte uttala mig om.

3.2 Skolkurativt arbete, en kort historik

De första skolkuratorerna anställdes på 1940-talet, anledningen var att det fanns ett akut behov av personal som kunde arbeta för samverkan mellan skola, hem och barnavårdande myndigheter. Skolkuratoren skulle fungera som ett komplement till klassläraren, ha sin mottagning i skolan och samarbeta med skolans lärare, ledning och skolhälsovård.

Några tjänster tillkom på kommunalt initiativ inom den obligatoriska skolan, andra tjänster på föräldraföreningarnas initiativ vid några högre allmänna läroverk i Stockholm.

I slutet av 1950-talet började kommunerna inrätta kuratorstjänster i större omfattning vid den obligatoriska skolan och under 1960- och 70-talen växte antalet skolkuratorstjänster kraftigt. Centrala tjänster inrättades på dåvarande skolöverstyrelse, liksom vid flera skolstyrelser (SSR/Åstedt 1987).

De flesta skolkuratorer är utbildade socionomer. Socionomer kan vidareutbilda sig på Socialhögskolans magisterprogram och forskarutbildning (utbildningsbeskrivning för socionomutbildningen vid Stockholms universitet 2004).

¹ Personlig kontakt med skolverket

² Personlig kontakt med skolverket

I elevvårdsutredningens slutbetänkande lyfts det fram att det saknas en vidareutbildning i skolkurativt arbete. Regeringen föreslås därför ge högskoleverket i uppdrag att utarbeta en sådan vidareutbildning (SOU 2000:19).

3.3 Ungdomars psykiska hälsa

Samhällsdebatten kring barn och ungdomars försämrade psykiska hälsa är ständigt pågående. Av olika undersökningar framgår att barn och ungdomar i Sverige har en god hälsa rent fysiskt, men att allt fler mår sämre psykiskt. Köerna till barnpsykiatriska mottagningar är långa, samtalen till BRIS ökar liksom tidningsartiklar om barn och ungdomars mående med utåtagerande och självdestruktiva beteenden (SOU 2000:19).

Vården för unga vuxna är inte prioriterad av vare sig primärvård, barn- eller vuxenpsykiatri. Barn- och ungdomspsykiatrin tar emot ungdomar upp till 18 års ålder, därefter hänvisas de till vuxenpsykiatrin. Där bedöms inte alltid den unges symtom som tillräckligt allvarliga och många lämnas utan hjälp (Fredriksson m.fl. 2003).

Enligt SOU 2000:19 framhåller barnkommittén i sitt huvudbetänkande ”Barnens bästa i främsta rummet” (SOU 1997:116) likväl som barnpsykiatrikommittén i sina betänkanden (SOU 1997:8; SOU 1998:31) att den psykosociala kompetensen i skolornas elevvårdande arbete därför är av stor vikt i sammanhanget. Man förespråkar att det bör finnas social och psykologisk kompetens likväl som medicinsk för att förebyggande arbete ska kunna bedrivas i landets skolor. I psykiatriutredningen (SOU 1998:31) påtalas en risk med att icke-medicinsk elevvårdspersonal saknar lagstöd samt att elevvårdens uppgift är relaterad till mål på en synnerligen övergripande nivå. Detta till skillnad från vad fallet är för lärare och skolhälsovårdspersonal (skolsköterska, skolläkare). Detta kan bidra till att det ter sig mer möjligt att spara in på icke-medicinsk elevvård än på andra tydligare beskriva inslag i skolans verksamhet. I utredningen görs en bedömning att insatser för att förebygga psykiska problem hos barn och ungdomar bör prioriteras. Det konstateras att den största delen av det elevvårdande arbetet är just förebyggande och därför bör prioriteras (ibid.).

Även sociologen Mats Trondman (2000) konstaterar att allt fler unga vuxna har fått psykiska problem och att den psykiatriska barn- och ungdomsvården därmed har erfarit en stor ökning av hjälpsökande ungdomar.

4. TEORI

4.1 Tidigare forskning

Jag har inte hittat några forskningsresultat kring skolkuratorns arbete i skolan alternativt socialt arbete i skolan ur ett elevperspektiv. Vid Stockholms universitet finns pågående forskning i ämnet elevvård. Doktoranden Åsa Sjöberg Backlunds avhandlingsprojekt heter ”Elevvård – Vad, hur och med vilka medel” (www.socarb.su.se). Åsa skriver om elevvårdens resurser, organisation och utformning vid enskilda grundskolor i Sverige med fokus på den särskilda elevvårdspersonalen. Hon har gjort en kvantitativ studie där rektorer har intervjuats bland annat om skolornas tillgång till elevvårdspersonal, om elevvårdens organisation samt om samarbetet med övriga samhället. Hon har också följt elevvårdsteamens arbeten vid två skolor³.

Det finns däremot mycket forskningsresultat kring ungdomars utveckling och livsvillkor varför jag har tagit del av forskning i dessa angränsande ämnen samt läst rapporter, litteratur och populärvetenskapliga artiklar kring ämnet.

Sociologen Mats Trondman, som forskat och skrivit mycket om ungdomar och deras möten med vuxna, har inspirerat mig likväl som Tina och Mikael Hallgren som sammanställt en rapport om tonåringar i socialvård och deras möten med vuxna.

Trondman (2003) talar om kloka möten och kloka vuxna. Han har kommit fram till att ungdomar behöver vuxna med ”relationskapital”. Vuxna som kan skapa goda relationer med, som kan se, bekräfta, visa tilltro till, berömma och lyssna på ungdomar. Att ungdomar har tillgång till sådana vuxna är enligt Trondman av stor vikt just när ungdomar mår dåligt eller har utvecklat ett riskbeteende.

Tina och Mikael Hallgren (1999) beskriver hur ”den goda tillitsfulla relationen” mellan socialsekreterare och ungdom blir avgörande faktorer för att ett samtal ska ge resultat.

Gunilla Hagberg-Tegenrots (1998) magisteruppsats ”Dom ska va pigga och glada och dom måste vara intresserade på riktigt – om ungdomars syn på samtal med vuxna” var också intressant läsning i sammanhanget. I uppsatsen berörs relationens betydelse för all kommunikation mellan ungdomar och vuxna.

Kuratorsgruppen på Studenthälsan vid Karolinska Institutet i Stockholm har kontinuerligt utvärderat och metodutvecklat kuratorssamtalet i syfte att anpassa det till studenternas speciella behov och situation. Efter det avslutande samtalet får studenterna besvara en enkät med öppna frågor om vad som varit till hjälp i samtalen, vad som kunde ha varit annorlunda samt om de hade fått den hjälp de sökte för. Jag har tagit del av deras rapport ”Studentens upplevelse av kuratorssamtalet – En metodutveckling” (Fredriksson m.fl. 2003). Detta

³ Mailkorrespondens med Åsa Sjöberg Backlund

material har varit intressant för mig eftersom studenterna på högskolenivå har blivit tillfrågade om hur de har upplevt samtalen med en kurator. Jag har ställt liknande frågor till gymnasister.

I aktuella forskningsresultat har relationens betydelse (the Therapeutic Relationship) för utgången av en terapi lyfts fram. En god, jämlik och ömsesidig relation är utgångsläget för att få till stånd en bra arbetsallians som aktiverar klientens egna resurser (Hubble m.fl. 2002:161-163). Dessa resultat är relevanta i min studie.

Marie Åstedt beskriver i häftet ”Socialt arbete i skolan – Skolkuratorns roll i elevvården” kortfattat om skolkuratorns kompetens, funktion och arbetsmetoder. Under rubriken ”Exempel på skolkuratorns arbetsmetoder” gör Åstedt följande uppdelning på olika former av samtal en skolkurator kan arbeta med: Stödsamtal, bearbetande samtal, krissamtal, samtal för konfliktlösning, motivationssamtal, gruppsamtal och familjesamtal. I denna studie benämner jag samtliga individuella samtal med skolkuratoren stödsamtal.

4.2 Teoretiska utgångspunkter

Vid val av teoretisk ram orienterade jag mig från början brett, jag hade bland annat utvecklingspsykologi och existentialism i åtanke. Inspirerad av Grounded Theory (Starrin & Svensson 1996) valde jag i stället att ta mig an materialet mer förutsättningslöst och bestämde mig för teoretisk ram först i samband med att jag sammanställde empirin. Min insamlade data fick styra valet av teori i stället för att jag var låst till någon teori från början.

Jag landade i existentialism och kognitiv teori vars teman visade sig vara applicerbara på mitt material. Jag fann också teorier om relationens betydelse relevanta.

4.2.1 Existentialistiskt perspektiv

Existentialismen kan beskrivas som en livstolkning vilken uppstått i gränslandet mellan dikt, filosofi och religion (Stenström 1984). De existentialistiska tankegångarna i världen har påverkat såväl konsten och litteraturen som politiken, psykologin och teologin.

Viktiga grundteman i existentialismen är människans frihet och ångesten inför den samt att människan ingenting annat är än vad hon gör sig till (Sartre 1986:35). Min tolkning av detta tema är att alla människor är fria att göra egna val, en frihet som faktiskt är tvingande och kan vara svår och ångestskapande men som också ger stora möjligheter. Jag utgår från att alla människor i dessa val har en strävan efter mål och mening med livet, att vi alla har ett ansvar för hur våra liv gestaltar sig.

Sartre skriver att människan är ansvarig för vad hon är och gör. ”Existentialismen låter varje människa komma i besittning av vad hon är och låter därmed det totala ansvaret för hennes existens vila på henne själv” (1986:37). Det är också denna insikt i att människan i sitt engagemang inte kan undgå det totala ansvaret som ger henne ångest (Bråkenhielm m.fl.1994). För Sartre gäller ångesten det liv som är framför, ångesten gäller friheten att välja sitt eget liv, varje människa är sina möjligheter (Börjeson 2001).

Enligt existentiell/humanistisk grundsyn har livet en början och ett slut, denna vetenskap kan innebära existentiell ångest och också påverka relationernas betydelse i vår existens (Sartre 1986).

Existentiell psykologi, som delvis bygger på existentiell filosofi, handlar om de stora livsfrågorna. Den fokuserar på människans aktuella situation, är intresserad av vad människan tänker om tillvaron men fäster också stor vikt vid individens vilja och självbestämmande (Jacobsen 2000).

4.2.2 Kognitivt perspektiv

När jag bearbetade empirin märkte jag efter hand att ett kognitivt perspektiv kunde användas på materialet, det var definitivt inget jag hade haft i åtanke tidigare. Jag har ingen uppfattning om aktuella skolkuratorer genomtänkt arbetar utifrån ett kognitivt synsätt eller om det var elevernas efterfrågan som styrde hur de bemötte eleverna. Det som var intressant var att jag noterade att eleverna själva sökte upp skolkuratoren med en ”kognitiv ingång”. De ville må bättre, känna sig bättre, bete sig annorlunda och integrera detta med yttre faktorer i sina liv. De betonade tydligt för kuratorn att de ville ha harmoni i denna helhet. Som eleverna beskrev det möttes kurator och elev i ett slags bearbetande samtal med fokus på att hitta lösningar. En av hörnstenarna i kognitiv terapi är just denna strävan efter en helhetssyn grundad på individens funktion och situation (Palm m.fl.2000). Enligt kognitivt synsätt betonas därmed sambandet mellan känslor, tankar och beteende – den kognitiva triaden. I kognitivt behandlingsarbete och terapi är syftet att hjälpa människor att förstå och uttrycka, kanske förändra känslor, tankar och beteenden (ibid.). Det handlar om att få hjälp med att se konsekvenserna av ett beteende, att förstå egna motiv och utveckla nya sätt att kontrollera det egna beteendet (Andreassen 2003). Kognitiva terapeuter arbetar mycket med övningar och ger även hemläxor.

Den kognitiva människosynen innehåller sex olika funktioner (Palm m.fl.2000:84):

1. Människan är unik.

2. Människan har vilje- och handlingsfrihet.
3. Människan är meningssökande och meningsskapande.
4. Människan är intentionell, har avsikter, skäl och motiv.
5. Människan är rationell.
6. Människan kan skapa och använda symboler. Orden i vårt språk är symboler likväl som tecken för en ren miljö eller ett politiskt parti.

Kognitiv teori handlar om utvecklande av tänkandet och förmågan att bygga upp världen.

Kognitiv psykologi handlar om människans informationsprocesser, det vill säga vårt sätt att inhämta, bearbeta och använda information om världen (Palm m.fl.2000:119).

Människan registrerar och bearbetar upplevelser och intryck varefter hon sorterar och organiserar sin kunskap och erfarenhet i bestämda mönster. Dessa kallas kognitiva scheman, grundantaganden eller livsregler (ibid.).

När det gäller forskning i kognitiv teori och terapi finns det olika inriktningar med olika fokus medan grundtemat är detsamma. Ett exempel på en sådan inriktning är kognitiv terapi enligt Aaron Beck. Hans kognitiva modell innebär att ”psykologiska störningar karaktäriseras av dysfunktionellt tänkande, som härrör från dysfunktionella antaganden. Förbättringar är resultatet av modifiering av det dysfunktionella tänkandet. Varaktig förbättring sker genom modifiering av dysfunktionella antaganden, schemaförändring” (Aaron Beck i Palm 2000:95-96).

Just att lära in och att lära om är kärnan i alla kognitiva teorier oavsett om dessa berör psykologin eller pedagogiken. Den kognitiva inläringen kännetecknas av inläring genom tankeoperationer, alltså en hög nivå hos de kognitiva processerna. Motsatsen är associationsinläring där tanken eller den kognitiva aktiviteten är ringa, exempelvis ettåringen som bränner sig på spispattan och därefter aktar sig för den (Bunkholdt 1991; Manis 1971). Inom utvecklingspsykologin beskriver de kognitiva teorierna hur barns tänkande och deras sätt att uppfatta världen utvecklas. Den store auktoriteten i ämnet är schweizaren professor Jean Piaget som har studerat barns tänkande/intelligensens utveckling hos barn (Ladberg 1990).

4.2.3 Relationens betydelse

Materialet visar att relationen och samarbetet mellan elev och kurator är viktiga faktorer för utgången av stödsamtalen.

Av Tina och Mikael Hallgrens rapport (1999) framgår att det är mötet mellan socialsekreteraren och ungdomen som är det viktiga, inte olika metoder och modeller. I mötet läggs grunden till en god samarbetsrelation mellan tonåringen och socialsekreterare, den tillitsfulla relationen. Kuratorsgruppen på Studenthälsan vid Karolinska Institutet beskriver detsamma i rapporten om studenters upplevelse av kuratorssamtalet. I rapporten beskrivs hur viktigt mötet mellan kurator och student är, om gränsen till det privata hålls kan kuratorn också tillåta sig att vara personlig. Detta för att få till stånd en bra arbetsallians som aktiverar studentens egna resurser (Fredriksson m.fl. 2003).

Hubble m.fl. (2002) skriver om relationens betydelse för utgången av terapi, teknik och metod är av underordnad betydelse. Klientens upplevelse av relationen är av stor och grundläggande betydelse för att få resultat i en terapi.

Min studie handlar om stödsamtalet hos skolkuratorn i gymnasieskolan, inte om terapi.

Jag anser mig trots detta kunna använda och överföra forskningsresultat rörande relationens betydelse i en terapi till mitt material.

5. PRESENTATION AV INTERVJUER

5.1 Presentationens uppläggning

Jag har skrivit en sammanfattning av respektive intervju eftersom det för mig kändes svårt att stycka upp materialet. Varje elev har sin egen historia och skäl att vända sig till skolkuratorn, jag vill att läsaren ska kunna ta del av detta innan jag analyserar och sammanfattar. Språket är enkelt och kortfattat eftersom det är taget direkt från intervjuerna.

Namnen är fingerade.

5.2 Presentation av intervjuer

5.2.1 Elevintervju 1.

Tina 23 år, tog studenten år 2000.

Anledning till kontakt med skolkuratorn

Nedstämd, sociala svårigheter/känsla av utanförskap, dåligt självförtroende, problem i relation till sin mamma, försämrade studieresultat, frånvaro i skolan.

Tina beskriver att hon mådde väldigt psykiskt dåligt när hon sökte upp kuratorn, hon hade också problem hemma och då främst i relationen till sin mamma.

”Jag var helt enkelt tvungen att gå till kuratorn eftersom jag mådde så dåligt, jag kände att det var nödvändigt att få prata med någon. Jag mådde verkligen väldigt dåligt. Det var bra att få prata med någon utomstående som jag inte kände”.

Vägen till kuratorn och ramar kring kontakten

Tina hade kontakt med kuratorn i 2,5 år under gymnasietiden, från mitten av årskurs ett fram till hon tog studenten. Kontakten inleddes men att hon sökte upp kuratorn på skolan och bokade en tid. Hon träffade kuratorn från två gånger i veckan till en gång i månaden i olika perioder, hennes egna behov fick styra hur ofta hon kom. Tina och kuratorn hade en kontinuerlig dialog kring detta, avtal eller kontrakt upprättades inte.

Tina hade haft en kortare kontakt med skolkuratorn på högstadiet så för henne var det ganska naturligt att söka upp skolkuratorn, dessutom hade en mattelärare nämnt för att henne att hon kunde gå dit. Tina tänkte inte på att det skulle finnas något annat alternativ och hade heller ingen annan erfarenhet. Skolkuratorn ombesörjde så att hon blev bedömd inom barnpsykiatri där hon också inledde en kontakt. Hon fortsatte ändå att träffa skolkuratorn regelbundet och säger att det kändes som en trygghet och att det var enkelt eftersom skolkuratorn fanns på skolan.

Om kommunikation, mötet och känslor

Tina beskriver att det var en nödvändighet att hon fick prata med någon, det var lite nervöst men ändå ganska självklart att gå till kuratorn. Hon säger att hon hade förväntningar att få prata med någon neutral person som kunde prata med henne, någon som var där för henne eftersom behovet var så stort. Tina beskriver sina möten med kuratorn som trevliga och hon tyckte att det var bra att få sitta ner och prata med någon vuxen som brydde sig på ett vanligt sätt. Hon pratar om vanliga samtal där man inte gräver för mycket utan ser framåt, stöd i vardagen och att kuratorn brydde sig på ett personligt sätt. Det uppskattade hon. De kom också mycket in på skolan och hur hon hade det där, hon tyckte det kändes bra att få prata om det med någon som är i skolan.

Tina beskriver att kuratorn ibland kunde uttrycka direkt oro för henne, nästan som en förälder. Hon tyckte det kändes bra och skönt att kuratorn tillät sig att säga att hon blev orolig.

Tina tyckte mycket om kuratorn och säger att hon blev glad när kuratorn nu flera år senare, på grund av denna uppsats, ringde upp.

Om samtalets innehåll beskriver Tina att hon själv berättade mycket när kuratorn lyssnade men också att kuratorn ställde frågor. Kuratorn kunde fråga hur går det i skolan eller hur är det med mamma och annat. Tina tyckte det var skönt att få berätta för någon som lyssnade men också gav respons. När Tina hade funderingar kring hur hon skulle hantera svåra situationer presenterade hon olika alternativ för kuratorn som denna gav respons på, hon beskriver hur hon fick både råd och stöd av kuratorn. De pratade mycket om skolan och Tina tycker att det är positivt att det finns en vuxen på skolan som eleverna kan prata med, en vuxen som bryr sig lite extra. Hon var nöjd med samtalen innehåll som hon upplevde att hon själv fick styra, ibland frågade kuratorn också henne hur hon ville ha det.

Tina blev besviken på kuratorn när hon avböjde korrespondens via mail.

”Vid ett tillfälle skickade jag ett mail till kuratorn där jag undrade om vi inte kunde skriva lite mail till varandra. Jag tänkte att jag kunde skriva ner mina funderingar men det ville inte kuratorn, hon tyckte inte det var bra att prata på det viset. Jag kan i och för sig förstå om kuratorn inte hinner svara på mail, men för mig som elev är det mycket lättare när jag sitter där och känner någonting – att kunna skriva det”.

Tina formulerar att hon så här i efterhand minns kontakten med kuratorn som något bra, ett positivt minne och en positiv relation. När kuratorn nu ringde upp ett par år senare kändes det lika lätt och bra att prata med henne.

Tina är tveksam till att en del kuratorer arbetar med grupper av elever. Hon skulle inte våga säga mycket i en grupp, hon skulle heller inte lita på de andra som är unga och går på samma skola. Hon menar att det är det enskilda samtalet med skolkuratorn hon har behövt, det är också så hon tycker att en kurator ska arbeta. Däremot kan hon tänka sig att vara med i en grupp för vuxna men inte bara allmänt utan kring ett gemensamt problem.

Vari bestod hjälpen/stödet

Tina beskriver att kuratorn gav henne stöd och trygghet och hon frågar sig hur hon hade klarat sig utan henne. Rent praktiskt hade kuratorn också hjälp henne med kontakter på CSN (centrala studiestödsnämnden), pratat med hennes lärare samt remitterat henne till psykiatrin. Det kan hon så här i efterhand tycka var bra.

Tina beskriver att hon med kuratorn pratade mycket om sin känsla av utanförskap och rädsla och osäkerhet i sociala sammanhang, det hjälpte. De pratade om hur hon kunde bete sig rent socialt och sedan övade hon sig på detta när hon gick ut bland folk.

”Jag har svårt för att klara det som är det sociala sammanhanget, jag har alltid känt ett utanförskap. Kuratorn och jag pratade mycket om det och det hjälpte. Vi pratade om hur jag kunde bete mig rent socialt och sen övade jag när jag gick ut från henne och var bland folk”.

Tina berättar hur hon innan hon gick till kuratorn desperat hade sökt sig till vuxna. Hon sökte sig till en äldre man mest för att hon behövde någon vuxen, de inledde en relation och det blev inte bra. Att prata med mamman var uteslutet eftersom problemen delvis gällde henne. Sedan vände hon sig till mamman i en familj där hon brukade sitta barnvakt, hon beskriver att det sedan kändes helt fel eftersom deras relation förändrades och hon upplevde att hon belastade denna kvinna. Skolkuratorn blev en bra och neutral lösning som stod utanför hennes övriga liv. Tina menar att man, när det gäller lite enklare problem som exempelvis kärleksbekymmer, kan prata med kompisar. De tyngre problemen är bättre att prata med skolkuratorn om, då blir man förstörd på ett annat sätt.

Kurator i skolmiljö

Att skolkuratorn har sin mottagning i skolans lokaler tycker Tina är bra eftersom det blir lätt, enkelt och bekvämt att ta kontakt samt att det är bra att kuratorn har kontakt med lärarna.

Aktuell kurator hade pratat med lärarna och för dem förklarat vissa saker, Tina upplevde det positivt eftersom hon därefter fick större förståelse från lärarna.

Tina tyckte också att det var bra att ha ett ansikte, hon hade sett kuratorn på skolan, tyckt att hon såg snäll ut och tänkt att henne vill jag prata med - det kändes enkelt. Att söka sig till ungdomsmottagningen gör man enligt Tina mer om det gäller något kroppsligt eller sex och samlevnadsfrågor. Med skolkuratorn pratar eleverna mer om hur de mår, hur de har det hemma och hur det går i skolan.

Utbildning

Tina känner till att skolkuratorer är socionomutbildade även om hon inte riktigt vet vad det innebär. Hon har funderingar kring om en kurator kanske borde vara terapeututbildad, resonerar lite kring det och kommer fram till att det nog är bäst att kuratorer arbetar med stöd

och inte terapi. Hennes skolkurator hade sett till att hon fick komma till en terapeut, samtidigt behövde och fick hon fortsatt stöd av skolkuratoren.

Ungdomstid

Tina beskriver att hon själv inte mår bra och inte hade det bra under gymnasietiden, allt var svårt. Hon hade tankar kring vem är jag och varför finns jag, hon hade det svårt hemma och drabbades hårt av olycklig kärlek. Hon beskriver att hon alltid kände sig utanför eller valde utanförskapet för att det var den lättaste vägen. Hon upplever att det är många saker hon aldrig har lärt sig, det kämpar hon fortfarande med.

Tina tror rent generellt att många ungdomar har det jobbigt i tonåren och har funderingar av existentiell karaktär, de flesta kan säkert behöva prata med en utomstående vuxen någon gång under gymnasietiden. Hon betonar emellertid att de flesta, till skillnad mot henne, sköter sin skola och att hur man har det hemma betyder väldigt mycket för hur man mår.

Tina anser att det är nödvändigt att eleverna i gymnasieskolan har tillgång till skolkurator, det är enligt henne av stor vikt eftersom eleverna behöver någon att prata med.

5.2.2 Elevintervju nr 2.

Bella 20 år, tog studenten år 2002.

Anledning till kontakt med skolkuratoren

Behov av att prata av sig, mår inte bra. Hon hade ångest som kom till uttryck på olika sätt.

Vägen till kuratorn och ramar kring kontakten

Bella hade kontakt med skolkuratoren i ett och ett halvt år, från mitten av årskurs två fram till studenten. I början träffades de mer än en gång i veckan men det glesades ut så småningom. På sommarlovet ombesörjde kuratorn att Bella fick en samtalskontakt med en kurator på ungdomsmottagningen, hon tyckte det kändes bättre med skolkuratoren. Bella tänkte inte direkt på några andra alternativ än skolkuratoren som hon hade sett i samband med att denna presenterade sig i klasserna. Hon tyckte att kuratorn verkade trevlig och lätt att prata med, att gå till en psykolog kändes för stort för henne. Bella hade en god kontakt med sina föräldrar och efter resonemang med dem kom hon fram till att hennes mamma skulle ringa kuratorn, förklara situationen och boka en tid. Bella mårde då väldigt dåligt och orkade inte förklara själv.

Bella och kuratorn hade ingen fast överenskommelse kring hur ofta och hur länge de skulle ses, det bestämdes efter hand. Bella framförde i ett tidigt skede att hon ville ha en långvarig kontakt vilket kuratorn accepterade, budskapet från henne var att Bella var välkommen så länge hon själv kände att hon behövde.

Bella beskriver att hon mådde dåligt och hade ångest som kom till uttryck på olika sätt. Hon ville prata av sig hos någon samt få hjälp med hur hon skulle hantera och komma ur det hela. Bella och hennes föräldrar var överens om att hon skulle prata med någon som stod utanför familjen. Hon upplevde att hon helt enkelt var tvungen att prata med någon, så dåligt mådde hon. I början var det lite nervöst men efter hand tyckte hon att det var skönt att gå till kuratorn och hon märkte att hon mådde bättre när hon gick därifrån. Hon tyckte om kuratorn som person, såg fram emot träffarna med henne och det kändes som en trygghet bara vetskapen att kuratorn fanns.

Om kommunikation, mötet och känslor

Bella beskriver att kuratorn var förhållandevis aktiv i sitt förhållningssätt, det tyckte hon var positivt eftersom hon då kunde märka framgång och förändring.

” Sen satte vi upp mål och smådelmål som till exempel att jag kanske skulle tänka mer positivt eller andra såna småsaker. Sen bad hon mig ganska ofta att gradera på en skala hur jag kände mig och så det var bra. Då såg man lite framgång i det hela ”.

Bella fick också skriva upp svårigheter som kommit upp under veckan, sedan pratade hon med kuratorn om hur hon skulle hantera dessa.

Hon gillade inte när det blev för tyst, då ville hon att kuratorn skulle ställa frågor till henne. På kort sikt menar Bella att hon inte hade klarat sig rent psykologiskt utan kontakten med kuratorn eftersom hon mådde så dåligt. Hon säger också att hon inte hade klarat av skolan utan kuratorns stöd. På lång sikt kan hon också se en nytta med det hela eftersom hon lärde sig hur hon skulle hantera olika svårigheter som hon alltid kommer att ha nytta av.

Situationerna/känslorna kan dyka upp ibland även idag, nu vet hon hur hon ska hantera dem. Bella säger att det betydde väldigt mycket för henne att gå till skolkuratorn, hon vågar inte tänka på vad som hade hänt om hon inte hade gjort det.

Bella beskriver att hon har en god och nära kontakt med sina föräldrar, de kände också till hennes bekymmer. För henne och föräldrarna var det en självklarhet att hon behövde kontakt med någon utanför familjen. Bella menar att det är bra med någon utomstående som har lite

andra infallsvinklar än familjen, vidare tycker hon att det är skönt att familjen inte vet allt. Hon berättar att många ungdomar pratar med varandra om sina problem, en del anförtror sig till henne. Hon tycker det är bra till en viss gräns men de riktigt allvarliga problemen tycker hon inte att man ska belasta kamrater med, då är det bättre att gå till kuratorn som "kan sakerna".

Bella tror att samtalsgrupper ledda av skolkuratorn kan vara bra under förutsättning att eleverna har likartade problem, hon tror inte att det gör någon nytta om eleverna har olika problem. Själv är hon tveksam till om hon skulle vilja vara med i en samtalsgrupp. Hon anser att det individuella stödsamtalet är viktigast och att det aldrig får tas bort eller är utbytbar. Bella anser att mailkontakt med skolkuratorn är bra för blyga elever som kanske inte vågar gå till kuratorn. Hon ser också vinster med att man som elev kan skriva av sig, nackdelarna är att kuratorn kanske inte hinner svara samt att det kan uppstå missförstånd i skrivande kommunikation. Rent generellt tycker hon att skolkuratorer ska gå med på att kommunicera på det sätt som är bra för eleven. Själv har hon erfarenhet av att skriva vanliga brev till kuratorn vars innehåll de sedan pratade om tillsammans, det tyckte hon fungerade bra.

Vari bestod hjälpen/stödet

Bella hade stort behov av att få prata med en utomstående vuxen eftersom hon, som hon själv uttrycker det, inte mår bra och hade ångest. Hon tyckte det hjälpte att få prata med kuratorn, hon mår bättre efter deras möten. Bella upplevde det som en trygghet bara vetskapen att kuratorn fanns och att hon hade en tid till henne.

Kuratorn hjälpte henne med att hitta olika strategier att hantera situationer som gjorde att hon mår dåligt, de satte tillsammans upp mål och delmål.

Kurator i skolmiljö

Bella tycker att den största fördelen med att skolkuratorn befinner sig i skolans lokaler är att det blir mer naturligt och personligt än att gå till kurator på till exempel ungdomsmottagning eller inom sjukvården, för henne känns det också mycket "större" att söka upp någon utanför skolan. Hon tycker att det är bra att eleverna lär känna skolkuratorn och att denna kommer ihåg de elever hon har haft kontakt med. Ibland kan hon tycka att det är lite pinsamt att andra elever ser när någon går in till skolkuratorn, egentligen tycker hon det är dumt att tänka så eftersom hon vet att många elever har behov av att prata med kuratorn.

Hon tror att det är flest tjejer som går till kuratorn men hon vet att även killar gör det i allt större utsträckning. För henne spelar det ingen större roll om kuratorn är manlig eller kvinnlig, det har främst med kuratorns personlighet att göra.

Utbildning

Bella känner till att de flesta skolkuratorer är socionomer men hon vet inte riktigt vad det innebär. Hon tycker att själva orden kurator och socionom låter för fint och för stort, hon har funderingar på någon lite mer lättsam titel som till exempel ”bollplank” med tillägget att det går ju inte....

Bella tycker kuratorns personlighet är det absolut viktigaste. Att man som elev tycker om och får förtroende för kuratorn är enligt henne en förutsättning för att kontakten ska ge någonting. Att bli sedd, ihågkommen och bekräftad är andra viktiga faktorer.

Ungdomstid

Bella beskriver gymnasietiden som en mycket pressande och krävande period, kraven på att prestera och få bra betyg kan nästan knäcka en del elever. Vårdorna inför framtida yrkesval leder enligt henne också in på tankar av existentiell karaktär.

”Först tänker man på det där vad man ska bli, sen kommer man in på vem är jag egentligen, vad är jag för, vad ska jag göra här på jorden. Börjar man tänka på ymden och sånt då är det ju helt kört, för det är ju så stort. Så är man själv så liten i det stora, vad har man för betydelse och sånt”.

Bella anser att skolkuratorn är en självklar del i gymnasieskolan som eleverna definitivt behöver.

5.2.3 Elevintervju 3.

Maria snart 20 år, går tredje året på gymnasiet.

Anledning till kontakt med skolkuratorn

Hade det jobbigt på grund av föräldrars skilsmässa, flytt till annan stad och morfars död. Skolprestationerna påverkades i negativ riktning vilket gjorde att hon målde ännu sämre.

Vägen till kuratorn och ramar kring kontakten

Maria hade kontakt med skolkuratoren i nästan två år, hela årskurs ett och fram till påsk i årskurs två. De träffades cirka en gång i veckan, en kort period två gånger i veckan och mot slutet av kontakten någon gång i månaden. Maria hade haft en kortvarig kontakt med skolkuratoren i årskurs nio, det var hon som förmedlade så att Maria i samband med att hon började gymnasiet fick träffa skolkuratoren där.

På våren i årskurs nio skildes Marias föräldrar, hon mådde mycket dåligt av detta delvis på grund av att hennes mamma mådde så dåligt. Hon upplevde att hon fick vara sin mammas kurator. I samband med skilsmässan flyttade hon till den stad där hon sedan skulle gå i gymnasiet, flytten blev också en påfrestning. Ovanpå detta dog hennes morfar.

Maria upplevde det som att hela hennes värld kraschade, hon orkade inte med hela situationen. Det värsta var att hennes mamma var så svag och förkrossad, Maria som då var 16 år tyckte att det var jobbigt att behöva ta hand om sin mamma. Allt detta hände i samband med att hon skulle börja gymnasiet i en ny stad. Maria kände att hon var tvungen att prata med någon och för henne var skolkuratoren en rätt så naturlig kontakt.

Maria och kuratorn bestämde inte i förväg hur långvarig kontakten skulle bli, hon tycker inte heller att det ska behövas något strikt kontrakt. Den kontinuerliga dialogen kring ramarna är viktigast för henne, detta kan gälla såväl samtalens innehåll som när det är dags att avsluta kontakten.

Om kommunikation, känslor och mötet

Kontakten gick främst ut på att Maria kände ett behov av att få prata av sig och få lätta sitt hjärta, så småningom också på att Maria och kuratorn tillsammans hittade lösningar inom olika områden. I början hade hon skuld-känslor eftersom hon upplevde att hennes problem inte var något riktigt problem och att hon tog kuratorns tid. Hennes problem var ju hennes mammas problem, hon kände att hon inte kunde må bra förrän mamma gjorde det. Hon hade också skuld-känslor för att hon pratade om sin mamma med skolkuratoren.

Så småningom försvann denna känsla och Maria tyckte att det kändes skönt och bra att regelbundet få komma till kuratorn och prata om hela situationen. Hon beskriver också att hon genom samtalen blev starkare gentemot sin mamma och inte tyckte att det var riktigt lika jobbigt att bära mammans bördor.

Från början ville Maria absolut inte att kuratorn skulle ha någon kontakt med hennes föräldrar även om denna föreslog det, kuratorn accepterade detta men tog upp saken då och då.

Maria beskriver att hon till slut ändå ville att en kontakt skulle tas med föräldrarna. Kuratorn pratade tillsammans med Maria med respektive förälder vilket Maria tyckte kändes skönt, hon tyckte att föräldrarna därefter betedde sig på ett annorlunda och för henne bättre sätt.

Maria uppskattar att kuratorn "väntade in henne" tills hon var redo och det är också så hon tycker att en skolkurator ska göra. Maria tycker att kuratorn ska utgå från elevens behov, lyssna och känna av men ändå vara ganska aktiv. Det viktiga är att kuratorn inte gör något innan eleven är med på det, det ska hela tiden finnas en dialog och ett samarbete mellan elev och kurator.

Maria är mycket nöjd med vad hon fick ut av samtalen med skolkuratorn, hon tycker det var bra att de inte "bara ältade" utan att kuratorn "hjälpste henne att hitta lösningar". Bland annat föreslog kuratorn att hon skulle lägga ner ämnet fysik b, lägga sin kraft på övriga ämnen och sedan läsa in fysiken efter sommaren.

"Det är bra när kuratorn hjälper en att gå vidare, att se framåt liksom. Man ska inte bara prata om problemen utan också försöka lösa dem, det är ju ändå en process. Man går ju inte till kuratorn för att man ska stanna där, man går dit för att man vill må bättre och för att kunna gå vidare".

Maria uttrycker att hon inte riktigt vet hur hon skulle ha klarat sig utan kuratorn eftersom hon tycker att hon fick hjälp på så många olika sätt, kuratorn var ett enormt stöd. Hon ger ett exempel när hon sagt till kuratorn att hon bara ville fly, från skolan som hon inte orkade med och från hela situationen i privatlivet. Hon funderade på att sluta skolan, packa en ryggsäck och ge sig ut och resa. Denna idé stöttade inte kuratorn som i stället påverkade Maria att stanna kvar hemma och ta tag i situationen, detta är Maria tacksam för nu efteråt.

"Jag vet faktiskt inte hur jag hade klarat mig utan skolkuratorn. Hon hjälpte mig liksom på så himla många sätt".

Att få stöd av skolkuratorn som är en utomstående vuxen ser Maria bara fördelar med. Hon menar att det är självklart att man inte kan prata med någon som själv "är inne i" problemet som till exempel hennes föräldrar var. Att prata om sina bekymmer med andra vuxna tycker hon också kan kännas konstigt:

”Då kommer de att veta om det för all framtid, man kommer alltid att ha dem i närheten, det är inte bra. När man går till kuratorn, när jag väljer att jag inte vill det längre, då kan jag bryta kontakten. Då är hon borta och hon har tystnadsplikt, det är skönt”.

Maria anser att det går bra att prata med sina kompisar om vissa problem, hon ser dock en fara i att ungdomar belastar varandra med för mycket tunga bekymmer.

Maria är tveksam till grupper ledda av skolkuratorn eftersom hon anser att det är just det individuella stödsamtalet ungdomar i gymnasieåldern har behov av. Hon tycker i så fall att medverkan i grupp ska finnas som ett erbjudande, ett komplement till det individuella stödsamtalet. Hennes tveksamhet gäller att vissa ungdomar pratar väldigt mycket i grupp, andra säger ingenting alls. Hon kan också få en känsla av att den enskilda elevens problem förringas i ett gruppsammanhang.

”Visst kan gruppen vara en tröst men det kan ändå kännas som att det inte är så allvarligt att jag får dåligt eftersom alla andra gör det’. I så fall om man ska vara med i en grupp så skulle man kunna träffa kuratorn ensam ibland ändå”.

Maria anser att en skolkurator ska vara öppen för elevernas förslag på hur kommunikationen ska ske. Självtaligt föredrar hon det individuella stödsamtalet men hon tycker att en skolkurator ska svara på mail om det är vad någon elev önskar.

”En skolkurator ska kunna prata med elever via mail. För alltså man är ju trygg på ett helt annat sätt när man sitter framför datorn och berättar saker i ett mail. Jag tror inte alltid att man måste vara öga mot öga sådär. Jag har kompisar som har blivit förälskade fast de aldrig har träffat personen, så varför skulle man inte kunna prata med kuratorn med hjälp av datorn. Ibland kan det ju vara känsliga grejer som till exempel att man vill veta om man är normal eller så då kan det ju kännas lättare att fråga i ett mail. Jag tycker att skolkuratorn ska ställa upp på alla plan de kan, alltså så många som möjligt”.

Vari bestod hjälpen/stödet

Maria anser att det var en hjälp att få samtala med en vuxen person som lyssnade och engagerade sig. Hon upplevde att samtalen gjorde att hon lättare kunde hantera besvärliga livssituationer och då främst hur hon skulle göra för att inte ”bära sin mammas bördor”. Maria

menar att kuratorn hjälpte henne med att hitta lösningar, att de inte bara pratade om problemen. Kuratorn gav henne också konkreta råd samt träffade respektive förälder tillsammans med Maria.

Kurator i skolmiljö

Om att skolkuratorn har sin tillhörighet till skolan säger Maria följande:

”Alltså då tycker jag mer att det känns som att man är sjuk om man går till kuratorn på något sjukhus. När man går till kuratorn på skolan är det mer så att lätta sitt hjärta, inte så allvarligt, friskt liksom. Men att om man skulle gå någon annanstans känns det mer allvarligt liksom. Och ungdomsmottagningen, där gäller det mer sådär sexfrågor och så Det är enklare och mer friskt att prata med skolkuratorn. Det känns mer alltså hemmamiljö”.

Maria ser också fördelar med att skolkuratorn känner lärarna och har möjlighet att samarbeta och resonera med dem om så skulle behövas. Hon tror att det är fler tjejer än killar som går till kuratorn samt att killar går för ”större saker” än tjejer. Hon är övertygad om att killar behöver skolkuratorn lika mycket som tjejer men att det för vissa killar fortfarande är lite tabu att prata om känslor. På hennes egen skola anser hon emellertid att killarna är bättre på att prata om känslor än på vissa andra för ”här ska man vara lite emotionell liksom”.

Maria föredrar att skolkuratorn är kvinnlig vilket hon tror fungerar bäst både för killar och för tjejer. Samtidigt förfasar hon sig över att hon säger så, att hon är fast i gammalt tänkande kring könsroller där kvinnan är den omhändertagande. Att gå till en man känns för henne för allvarligt och hon tror att killar som går till en manlig kurator kanske måste ”visa sin manlighet” och därmed har svårt att prata om känslor. Hon kan ändå tycka att det behövs fler manliga skolkuratorer just för att ändra den bilden hon själv har. Maria tillägger att det viktigaste ändå är att eleven trivs med kuratorn som person.

Utbildning

Maria känner till att de flesta skolkuratorer är utbildade socionomer men hon vill mer se kuratorn som en person än som ”en yrkesroll”. Samtidigt tycker hon det är bra och viktigt att skolkuratorn är högskoleutbildad, insatt och regelbundet uppdaterad. Det känns som en trygghet även om det inte är kuratorns utbildning man som elev tänker på i första hand. Maria anser att skolkuratorer behövs på landets gymnasieskolor. Hon tror inte att hon hade sökt upp kuratorn om hon inte hade befunnit sig på skolan och då hade hon mått mycket

sämre, kanske inte orkat med. Hon tycker det är viktigt att en skolkurator ser till att eleverna ”går vidare” och inte ältar alltför mycket.

”Jag menar att det är viktigt att man hos skolkuratoren pratar mest nutid och inte dåid. Att se här och nu och framåt”.

Ungdomstid

Maria beskriver att man som tonåring kan må så dåligt några dagar för att ett par dagar senare må så bra. Att vara tonåring innebär att det går upp och det går ner, hela tiden. Ibland står man inte ut om man inte har någon att prata med, ibland tycker man att ingen har med ens problem att göra.

”I den ådern har man ofta mor- och farföräldrar som dör, det kan också vara någon kompis som dör. Då helt plötsligt blir man medveten om att man själv också ska dö en gång, det är jobbigt såklart och man tänker mycket på det vissa perioder”.

Maria beskriver vilken stor press gymnasister har på sig eftersom humörsvängningar sammanfaller med en period när det ska presteras bra betyg, göras för framtiden viktiga val och annat.

”Ibland kan nog inte vuxna riktigt förstå att det kan vara så jobbigt att vara tonåring, alltså inte bara på grund av hormonerna utan att det är andra saker som är jobbiga som man går igenom. Som till exempel att välja till universitet, att det finns ofattbart mycket att välja mellan. Det är jobbigt. Som att man kan läsa både i Sverige och utomlands, det finns en massa. Man vet inte vilket som är bäst. Man kan göra praktiskt taget vad som helst och det är en extrem press faktiskt. Det känns som att det är mycket såna grejer i den ådern”.

5.2.4 Elevintervju nr 4.

Johan 20 år, tog studenten år 2003.

Anledning till kontakt med skolkuratoren

Skolproblem, kände sig nedstämd och målde inte bra, kände sig missförstådd av ett par lärare.

Vägen till kuratorn och ramar kring kontakten

Johan hade kontakt med skolkuratorn i drygt ett halvår, de träffades första gången före jul när han gick i årskurs tre och avslutade kontakten i samband med att han tog studenten. De sågs cirka en gång i veckan, ibland mer ibland mindre.

Johan sökte upp skolkuratorn eftersom han tyckte att det mesta var jobbigt i skolan. Han var skoltrött, kom inte överens med vissa lärarna och hade svårt att hantera alla krav som ställdes från skolan. Han kände att han höll på att tappa greppet om sin skolsituation och mådde allmänt mycket dåligt.

Johan sökte upp kuratorn och bokade en tid eftersom han kände att han behövde prata med någon om hela situationen. För honom var det ett stort steg och det var första gången han pratade med någon som han inte har någon koppling till privat.

Om kommunikation, mötet och känslor

Johan tyckte inledningsvis att det hela kändes ganska dumt, att sitta där och öppna upp sig för någon han aldrig träffat tidigare. Så småningom gick det lättare och han tyckte att han mådde bra av samtalen med skolkuratorn, han beskriver att det var en bra upplevelse att någon bara lyssnade på och intresserar sig för just honom. Johan hade inga direkta förväntningar när han gick till skolkuratorn, för honom blev det en positiv överraskning, han var nöjd med det han fick. Inledningsvis lyssnade kuratorn mest på vad han hade att säga och ställde sedan frågor kring det, så småningom följde hon upp det som han hade tagit upp vid tidigare tillfällen. Han tyckte det var bra att kuratorn var aktiv, att hon ”hade koll” eftersom det då fanns en röd tråd i samtalen, hon förde också anteckningar. Hon frågade och påminde om saker som han tagit upp som problem, hur hade det utvecklats, hur skulle han göra nu och så vidare.

Johan uppskattade att hon lyssnade när han fick berätta vad han tyckte och hur han kände, han kom sedan fram till strategier hur han skulle hantera olika situationer. Kuratorn pratade också med elevens lärare, han bad henne göra det men lät det vara upp till henne att avgöra vad hon skulle säga. Det handlade vad han tror om att hon gav lärarna viss information för att de skulle ha lite mer överseende. Han tyckte att det gav effekt direkt, det blev aldrig något mera tjafs mellan honom och lärarna. De välkomnade att han ville ta tag i sin studiesituation bland annat med kuratorn som hjälp. Johan beskriver att han var nöjd med samtalen när han var hos skolkuratorn och även när han gick därifrån, han kan inte komma på något han var missnöjd med. För honom var det en viktig faktor att han gillade kuratorn, att hon var trevlig.

”Det är klart att personligheten spelar roll, om det var en person jag inte gillade kanske jag inte hade pratat såmycket”.

På kort sikt tyckte han att samtalen hos skolkuratorn hjälpte honom eftersom det gick bättre i skolan och han mådde bättre. Han tror att allt hade blivit annorlunda om han inte hade gått dit, betygen hade blivit sämre eller så hade han slutat att komma till skolan och inte gått ut. Han upplevde att kuratorn tog bort en del av pressen så att han orkade ta tag i det sista av gymnasiestudierna. På lång sikt har denna erfarenhet enligt honom inneburit att han fått insikt i att det kan hjälpa att prata med någon utomstående vuxen om sina problem, han kan tänka sig att söka upp en kurator igen om han skulle behöva.

Johan tyckte inte det var något konstigt eller pinsamt inför kamraterna att han gick till skolkuratorn. Han tror att många gymnasister kan behöva stöd av en skolkurator, han förklarar detta med att hur allt blir under gymnasieåren faktiskt präglar ens fortsatta liv, att det får konsekvenser.

Angående samtal i grupp är Johan tveksam, han tror att det kanske kan vara bra att det finns grupper men det är inget för honom. Han vill inte dela med sig till andra elever och har behov av den individuella kontakten. Han förkastar emellertid inte arbetssättet utan menar att det för vissa personer säkert kan vara bra att få stöd av andra som har gått igenom något liknande.

Angående skolkuratorn arbetssätt anser han att kuratorn bör vara öppen för det mesta och inte utesluta någonting rakt av, det bör finnas valmöjligheter. Att svara på ett mail kan ju enligt honom inte ta längre tid än att träffa en elev.

Vari bestod hjälpen/stödet

Johan tycker att han blev hjälpt av samtalen med kuratorn som byggde på att hon både lyssnade och var aktiv i sitt förhållningssätt. Kuratorn var också aktiv genom att ge lärarna viss information vilket Johan tyckte hjälpte. Johan ser det som en viktig lärdom att man verkligen kan få hjälp av att prata med en utomstående kurator.

Kurator i skolmiljö

Johan har inte erfarenhet av kuratorer sedan tidigare. Han tycker att fördelarna med att kuratorn finns på skolan är att det är enkelt, nära och lättillgängligt. För honom är det också en viktig faktor att kuratorn tillhör skolans organisation, elever som har skolrelaterade problem kan nog endast bli hjälpta av skolkuratorn enligt honom. Nackdelen är att det kan

finnas elever som inte vill att andra ska veta att de träffar skolkuratoren, det kan vara svårt att smyga med det när kuratorn har sin mottagning i skolans lokaler.

Johan tror att det blir fler och fler killar som söker sig till skolkuratoren även om det fortfarande är något fler tjejer. Han tror att killar kanske väntar lite längre innan de söker hjälp, problemen hinner bli lite större. Han tycker personligen att det är lättare att prata med en kvinnlig kurator än med en manlig men är övertygad om att andra elever kan vara av annan åsikt, det skiljer sig från person till person. Det viktiga är att trivas med kuratorn som person.

Utbildning

Johan vet att skolkuratorer är högskoleutbildade, han tycker det är bra och viktigt eftersom han då kan förlita sig på att kuratorn hanterar saker och ting på ett bra sätt. Han poängterar att personkemin kan vara minst lika viktig som kuratorns utbildning.

Ungdomstid

Johan minns sin tonårstid mest som pest och pina med en konstant må-dåligt känsla i magen. Han använder ord som oro, osäkerhet, ångest, känsla av utanförskap, olycklig kärlek, grubblerier och tankar om livet. Han är övertygad om att fler än han har känt så. Han tycker att det kan anses normalt att någon gång under gymnasietiden behöva stöd av en skolkurator.

”Jag tror nästan att det är normalt att ha det jobbigt påolika sätt när man går i gymnasiet, alla har det. När man tittar tillbaka kan jag säga att det inte gick en dag utan att man hade ångest”.

Johan konstaterar att han är nöjd med den hjälp han fick av skolkuratoren och han menar att skolkuratorer verkligen behövs i gymnasieskolan. Det allra viktigaste är att en skolkurator kan lyssna, låta eleven ta i initiativ och sedan bidra med lite hjälp på traven.

”På gymnasiet behöver man verkligen stöd för den perioden präglar så mycket av ens fortsatta liv, det får konsekvenser”.

5.2.5 Elevintervju nr 5.

Josefin 17 år, går andra året på gymnasiet.

Anledning till kontakt med skolkuratoren

Sömnsvårigheter, oro, dåligt självförtroende.

Vägen till kuratorn och ramar kring kontakten

Josefin beskriver att hon hade det jobbigt eftersom hon inte kunde somna på kvällarna. Hon låg i sängen och oroade sig för olika saker och kom inte till ro, ibland gick hon upp och ”kollade saker och sånt”. Hon upplevde också sitt dåliga självförtroende som ett problem som hon ville prata med skolkuratorn om. Josefin beskriver att hon har en nära och god kontakt med sina föräldrar, det var i samråd med mamman hon bestämde sig för att boka en tid hos skolkuratorn vilket hennes mamma gjorde. Josefin träffade kuratorn en timme en gång i veckan i två månaders tid och är nöjd med utgången av samtalen.

Josefin kände till skolkuratorn som är mamma till en pojke i samma klass, eftersom hon tyckte att kuratorn verkade snäll och bra kändes det naturligt för henne att gå dit.

Josefin visste att det fanns möjligheter att träffa en kurator på annat håll men hon och mamman tyckte det var lätt och bekvämt med skolkuratorn. Josefin säger flera gånger att det inte känns så stort att gå till en skolkurator, att det då mer känns som att det har med skolan att göra. Josefin har aldrig haft kontakt med någon kurator tidigare men hon berättar att hennes föräldrar var på barnmottagningen för att få råd kring dotterns sömnsvårigheter när hon var liten.

Josefin och kuratorn kom överens om att de skulle träffas en gång i veckan men andra ramar kring kontakten fanns inte, kuratorn lät i en kontinuerlig dialog flickans behov styra. När hon själv tyckte att hon mådde bättre och kunde sova bättre kom hon och kuratorn överens om att de skulle sluta träffas. Kuratorn hade i samband med det sagt att hon alltid var välkommen tillbaka om hon skulle behöva, flickan tyckte att det kändes skönt och som en trygghet.

Om kommunikation, mötet och känslor

Josefin beskriver att kuratorn för henne mer var en trevlig och jättesnäll vuxen som förstod än en kurator. Hon tyckte det var skönt att gå dit och det var stunder hon såg fram emot.

Kuratorn och Josefin talade inte bara om sömnproblemen och hennes dåliga självförtroende utan de hade samtal om böcker, skolan och annat. Josefin tyckte det var skönt att prata med någon annan vuxen fast kontakten med föräldrarna var god, hon förtydligar att det känns bra att prata med en vuxen som inte tillhör släkten eller familjen. Ibland pratade hon även om sin egen familj med skolkuratorn.

Josefin beskriver att hon när hon började träffa kuratorn hade en önskan om att kunna sova bättre, känna sig trygg och inte vara rädd att vara själv när hon skulle sova. Hon tyckte att det

blev bättre ganska snart efter att hon hade börjat prata om detta med skolkuratoren som gav henne tips på olika avslappningstekniker.

”Hon hade någon sån där avslappningsmetod, man skulle spänna benen och armarna några gånger så att man blev avslappnad. Sen skulle man räkna när man somnade och det hjälpte, till slut somnade jag. Det där med avslappning tyckte jag var bra. Sen var det att jag skulle ta djupa andetag, jag var rätt stressad då så hon sa att jag skulle andas med magen och det hjälpte också. Hon tipsade mig om att jag skulle läsa böcker när jag skulle sova”.

”Mitt dåliga självförtroende var ett problem, det kändes bra att få prata med någon om det, sedan kunde jag tänka på vad vi hade pratat om och så jag fick i läxa att skriva ner tio saker som var bra som jag hade gjort, sen pratade vi om det”.

Josefin träffade kuratorn på torsdagar och beskriver en känsla av att hon då fick ny kraft inför helgen. Hon pratar om en skön, bekväm och positiv känsla i kontakten med skolkuratoren. Josefin säger att hon märkte att kuratorn verkligen engagerade sig och tänkte till vad hon än tog upp, hon är nöjd med samtalens innehåll som främst styrdes efter hennes behov. Hon tycker däremot att det inledningsvis var för sällan att träffas en gång i veckan men kommer fram till att om hon hade sagt det till kuratorn hade det säkert gått bra att träffas oftare. Hon menar att det inte går att följa någon mall kring hur ofta och hur länge en elev ska besöka skolkuratoren. Det behöver inte vara rättvist utan kuratorn kan göra lite olika beroende på hur eleven vill ha det.

Josefin säger att kontakten med skolkuratoren verkligen har hjälpt henne, både på kort sikt och på lång. Hon beskriver att när hon skulle gå och lägga sig på kvällarna kändes det skönt att hon hade varit och pratat med kuratorn, då tänkte hon på henne. Hon använde sig av tipsen kuratorn gav henne och tyckte att det hjälpte, detta såväl gällande sömnen som självförtroendet. På lång sikt beskriver hon att hon kan tänka tillbaka på någonting bra och att hon fortfarande använder sig av de råd hon fick av kuratorn. Eftersom hon fortfarande går i gymnasiet beskriver hon det som en trygghet bara vetskapen att kuratorn finns på skolan och att hon har möjlighet att gå dit igen. Josefin tror att hon hade mått mycket sämre om hon inte hade fått kontakt med skolkuratoren, känt sig mer stressad och haft svårt att somna.

Josefin anser att det är en fördel att prata med kuratorn som en utomstående vuxen, detta trots att hon har en mycket god relation till föräldrarna. Fördelen enligt henne är att hon inte känner kuratorn privat samt att kuratorn har tystnadsplikt, ibland vill hon dessutom bespara

föräldrarna viss oro. Att prata med kompisar går bra men inte om vad som helst och inte på samma sätt. Sömnsvårigheter är ett bekymmer som hon inte vill prata med kompisar om, hon tycker också det är ett orosmoment om kompisar inte kan behålla förtroenden.

Josefin är tveksam till om hon skulle kunna tänka sig att vara med i en grupp ledd av skolkuratoren. I så fall skulle hon först vilja ha enskilda samtal med skolkuratoren, sen skulle det vara en liten grupp med elever hon känner sig trygg med.

Hon tycker det är viktigt att kuratorn är flexibel och lyhörd inför olika elevers behov. För henne var det en självklarhet att träffa kuratorn i enrum, hon tyckte om att gå dit för att få vara med kuratorn. Om någon annan elev vill maila eller ringa ska kuratorn vara öppen för det.

Vari bestod hjälpen/stödet

Josefin tycker att hon fick hjälp med att hantera sömnsvårigheter och ett dåligt självförtroende. Hon fick tips om avslappningstekniker och kuratorn bidrog till att hon kunde fokusera på saker som hon var bra på i stället för de hon var mindre bra på.

Hon upplevde det som en trygghet att ha en positiv relation med kuratorn.

Kurator i skolmiljö

Josefin ser flera fördelar med att skolkuratoren finns på skolan, hon använder ord som lätt, nära, praktiskt och bra. Hon säger att det inte känns lika stort som att gå till sjukhuset eller ungdomsmottagningen. Vidare ser hon fördelar med att kuratorn känner lärarna och kan prata med dem om det skulle behövas.

Josefin tror att det är fler tjejer än killar som går till kuratorn men att det just i gymnasieskolan blir allt fler killar. Hon tror att killar har lite svårare för att prata om saker, kanske skäms de också för att gå till kuratorn.

Josefin anser att det behövs både skolkuratorer och skolsköterskor på landets gymnasieskolor.

”Det var bekvämt att gå till skolkuratoren och det är lite så stort att gå till sjukhuset. Det känns bättre att gå till någon på skolan än till sjukhuset, det hade nog känts lite mer så allvarligt att gå till sjukhuset. Om man lite mer så går till någon på skolan så känns det mer som om det har med skolan att göra eller lite så”.

”Det är lätt att gå dit, alltså det är lätt att gå till dem. Det känns inte så stort liksom som att gå till sjukhuset eller ungdomsmottagningen. Sen är det ju nära och bra, praktiskt kan man säga”.

Josefin tror att det mesta går att lösa hos skolkuratoren och skolsköterskan, sedan kan de skicka vidare (remittera) om det skulle behövas. Hon tycker det är skönt att slippa söka sig till sjukvården samt att det inte går att prata med lärare på samma sätt. Hon anser att elever behöver någon att gå till på skolan för att prata om sig själva med. Josefin tyckte det kändes bra när kuratorn intresserade sig för just henne, frågade om framtidsplaner, pratade om böcker och annat. Hon menar att de då kom nära varandra och sedan vågade hon säga mer.

Utbildning

Josefin vet att kuratorn är socionomutbildad men har en diffus bild av innehållet i utbildningen, hon tror att det är en bra utbildning. Hon säger att det viktigaste är att man som elev tycker om kuratorn.

Ungdomstid

Josefin beskriver tonårstiden som ganska jobbig, det är mycket som händer och man ändrar sig ganska mycket.

”Man ändras ju väldigt mycket, det är en rätt jobbig period, det är mycket som händer. Man ska bestämma sig för mycket och komma på vad man är för sorts människa”.

”Jag tror att många tänker vad ska jag göra med mitt liv? Vad är meningen med allt? Vad ska jag jobba med? Hur länge ska man leva? Jo det är mycket sånt man tänker på”.

Frågor kring identitet, kompisar och kärleksrelationer också högaktuella, enligt Josefin.

”Sen är det ibland svårt att välja också Jag tror att många känner som jag, det är liksom en ganska jobbig tid. Det är nästan något normalt att känna så Jag tror att många behöver prata med en kurator när de går i gymnasiet, faktiskt många fler än som går dit”.

5.2.6 Elevintervju nr 6.

Lisa 18 år, går andra året på gymnasiet.

Anledning till kontakt med skolkuratoren

Hade provat narkotika, existentiella funderingar.

Vägen till kuratorn och ramar kring kontakten

Lisa sökte upp skolkuratorn kring jul när hon gick i årskurs ett, hon hade sedan kontakt med kuratorn cirka en gång varannan vecka i ett halvår. Nu när hon går i tvåan söker hon sporadiskt upp kuratorn någon gång ibland för att prata lite.

Lisa hade sett kuratorn i början av årskurs ett när hon gick runt och presenterade sig i klasserna, därför visste hon att henne kunde hon gå till. Hon hade inte något annat alternativ, hennes intryck av kuratorn hade varit att hon verkade trevlig och bra.

Kontakten inleddes med att Lisa sökte upp kuratorn och bokade tid, sedan bestämde de tillsammans från gång till gång när de skulle ses nästa gång. Det blev ett naturligt avslut i samband med sommarlovet. Något avtal eller kontrakt upprättades inte.

Lisa anser att det är bäst att bestämma från gång till gång när man ska ses. Hon förtydligar att ungdomar kan må bra en period för att sedan bli sämre, då skulle det vara hemskt att sluta gå till kuratorn bara för att man bestämt så i förväg.

Anledningen till att Lisa sökte upp skolkuratorn var att hon hade tagit ecstasy (narkotika), hon mådde mycket dåligt av detta och kände att hon behövde prata med någon.

Hon beskriver att det för henne var nödvändigt att få ur sig detta genom att berätta det för någon och att det kändes som en lättnad när hon väl hade gjort det. Hennes känsla var att om hon berättade det för någon så skulle hon inte göra om det.

Så småningom berättade hon det för sina föräldrar som också besökte kuratorn tillsammans med dottern.

Om kommunikation, mötet och känslor

Lisa är nöjd med vad hon fick ut av samtalen med kuratorn och kan inte komma på något hon blev besviken på. Hon uppskattar att kuratorn ställde frågor som vad har du på hjärtat eller hur är det med dig. Hon beskriver att hon får panik om det blir tyst och kuratorn inte ställer frågor, då kanske hon inte skulle få sagt vad hon hade tänkt. Hon vill inte ha en tyst kurator utan en aktiv. Lisa kan i efterhand tycka att det var bra att kuratorn övertalade henne att berätta för föräldrarna att hon använt ecstasy, det kändes skönt att det inte längre var en hemlighet inför föräldrarna. Kuratorn ordnade också så att hon fick lämna regelbundna drogtest, Lisa tycker att det var bra att någon hade koll på henne.

Lisa funderar hur det hade blivit om hon inte hade sökt upp skolkuratorn. Hon tror att hon kanske hade provat narkotika någon gång till men sedan ändå slutat. Hon är däremot övertygad om att hon hade mått mycket sämre utan kuratorns stöd samt att föräldrarna aldrig hade fått reda på något.

Lisa beskriver att det känns bra att prata med någon utomstående vuxen och hon vet att det är fler med henne som tycker så. Hon har lätt att prata med såväl kompisar som föräldrar men tycker att det är en annan sak, man får något annat tillbaks av en kurator än av kompisar och föräldrar. Dessutom kanske man pratar om lite olika saker med olika personer. Med föräldrar är det inte så lätt att prata om hur man har det hemma, med dem har man ju en relation menar Lisa. Innan denna händelse hade Lisa inte haft kontakt med någon kurator, skolkuratoren ordnade däremot så att hon fick komma till barnpsyk ett par gånger. Lisa tyckte inte att det gav något, hon tyckte det kändes bättre att prata med skolkuratoren.

Lisa skulle med viss tvekan kunna tänka sig att vara med i en samtalsgrupp kring ett särskilt tema ledd av skolkuratoren. Men hon är tydlig med att säga att det ensamma (enskilda) samtalet aldrig får tas bort, hon skulle aldrig kunna tänka sig att byta ut det mot att vara med i en grupp. När jag frågar henne om hon skulle kunna tänka sig att delta i en grupp för ungdomar som har provat narkotika svarar hon ja, detta under förutsättning att hon ändå fick fortsätta träffa kuratorn enskilt.

På frågan om skolkuratorer ska vara öppna för att korrespondera via mail svarar hon direkt ja. Hon menar att det är bra att skriva, dessutom har vissa elever svårt för att prata och då kan det vara bra att skriva och få svar av kuratorn. Hon tror framför allt att det kan vara något för killar och för blyga elever som inte vågar gå in till kuratorn.

Hennes budskap är att kuratorn ska vara öppen för olika sätt att arbeta, att hänga med.

Vari bestod hjälpen/stödet

Lisa tyckte att det kändes bra att prata med en utomstående vuxen. Kuratorn hjälpte henne att prata med föräldrarna och för dem berätta vad som tyngde henne. Kuratorn ombesörjde så att hon fick lämna drogtest samt ordnade en kontakt på barnpsykiatrisk mottagning.

Kurator i skolmiljö

Lisa beskriver att det är praktiskt och bekvämt att det finns en kurator på skolan, dessutom är det en bra känsla bara vetskapen att kuratorn finns där på skolan.

Lisa tror att det är mest tjejer som söker upp skolkuratoren. Hon motiverar detta med att hon tror att killar inte tar hand om sina problem på samma sätt som tjejer, de bär på sina problem själva.

Utbildning

På frågan vad kuratorn har för utbildning svarar Lisa efter viss tvekan att det är väl socionom fast hon vet inte riktigt vad det innebär. Hon tycker ändå det är viktigt att kuratorn har en utbildning.

Ungdomstid

Lisa beskriver hur hennes humör går upp och ner hela tiden, vissa dagar är hon ”skitdeppig” och andra dagar är allt jättebra. Hon berättar att hon tänker och grubblar mycket vilket hon tror alla ungdomar gör i den åldern. Hon tänker på döden ibland, vad som händer efter döden och hur andra skulle reagera om hon dog.

”Jag tror att typ alla tonåringar grubblar mycket vissa perioder. Jag tänker mycket på så typ vad som händer efter döden och så Jag menar man kan ju typ dö när som helst. Ibland tänker jag att det skulle vara så kul, alltså intressant att se hur det skulle bli om man dog. Alltså hur folk blir när man dör, om dom blir ledsna eller glada eller så Typ vara med på sin egen begravning...(skratt)”

Hon funderar också på varför det finns krig i världen och hur det skulle vara om det blir krig här, hon tycker att det är bra att kunna prata med skolkuratorn om dessa frågor också.

”Det kanske är många som tänker så mycket att dom blir helt knäppa i huvudet, då kan man behöva kuratorn”

Lisa tycker att skolkuratorn är en viktig person på gymnasiet, detta för att hon är övertygad om att alla gymnasister har problem ibland och då kan behöva någon att prata med.

5.3 Sammanfattning

Av intervjuerna framkommer att eleverna i stort är mycket nöjda med och positiva till vad de har fått ut av stödsamtalen med skolkuratorn, de upplever sig ha blivit hjälpa av kuratorn. De uttrycker att relationen och samarbetet med kuratorn är viktiga och grundläggande faktorer för resultatet av samtalen. En tillitsfull relation med en kurator som är trevlig och verkligen bryr sig är utgångsläget för att eleverna ska fortsätta komma till kuratorn och i samarbete med denne inleda en förändringsprocess med siktet mot att må bättre och ha det bättre. Aktuella elever upplevde samtliga att de hade haft en god och tillitsfull relation till och ett gott samarbete med respektive kurator.

Ungdomarna beskriver att de har blivit bemötta med främst lyssnade men även frågor, goda råd, konkreta tips och förslag på åtgärder vilket de uppskattade. Att kuratorn kan lyssna är viktigt och grundläggande för eleverna men de påtalar samtidigt att de vill ha en förhållandevis aktiv kurator. Eleven som av sin skolkurator fick konkreta förslag på avslappningstekniker som hon använde sig av är ett exempel, eleven som med kuratorns stöd och råd bedrev social träning är ett annat.

Eleverna vill inte att kuratorn ska styra allt för mycket, elevens egna förslag på arbetsätt ska vara utgångsläget och något kuratorn ska respektera och anpassa sig efter. De ansåg också att det var en självklarhet att elev och kurator i en kontinuerlig dialog/löpande utvärdering efterhand lade upp ramarna kring kontakten. Ungdomarna beskriver samtliga hur deras kontakt med kuratorn på ett naturligt och okomplicerat sätt och i en dialog mellan elev och kurator har inletts och avslutats. När jag frågar om det kanske hade varit en idé att upprätta någon form av avtal gällande tid säger de emot och markerar igen att det ska vara elevens behov som styr. Livet går upp och ner, ena dagen mår man jättebra och andra dagen pyton. Ska man då inte få gå till kuratorn bara för att man exempelvis har fått sina månader?

Eleverna markerar att det är just det som är så bra med en skolkurator, att man kan gå dit som exempel ett halvår i årskurs två, göra uppehåll för att sedan gå dit igen en period i årskurs tre. Bara vetskapen att kuratorn finns där på skolan upplevs som en trygghet.

Tina berättar om hur besviken hon blev när skolkuratorn avböjde att kommunicera via mail och vi hade en dialog kring detta, jag valde sedan att ställa denna fråga även till övriga elever. Samtliga var överens om att samtalet i kuratorsrummet är viktigast och inte utbytbar men de tyckte samtidigt att kuratorn inte ska avfärda andra alternativ till kommunikation, kuratorn ska vara flexibel och hänga med. Eleverna menade att blyga elever kanske inledningsvis tycker det är lättare att skriva ett mail än att sitta öga mot öga med kuratorn, de elever som träffar kuratorn regelbundet kan som komplement också ha behov av att samtala via mail. Eleverna pratar inte om en ensidig kommunikation där elev skriver till kuratorn, de vill också att kuratorn svarar.

Ingen av de intervjuade eleverna hade kommunicerat med kuratorn via mail men när de fick frågan var de eniga i sina åsikter, kuratorn ska vara öppen för elevernas förslag på hur kommunikationen ska se ut.

Eleverna ansåg att det individuella stödsamtalet har varit det bästa för dem. De betonade att samtal i grupp kring ett speciellt tema inte kan ersätta det individuella stödsamtalet, det kan däremot fungera som ett frivilligt komplement.

Att de flesta kuratorer är kvinnliga såg intervjupersonerna inte som något problem, det är relationen och personligheten som är det viktiga och inte om kuratorn är man eller kvinna. Eleverna trodde att fler tjejer än killar söker upp kuratorn men att det blir allt fler killar. De var bestämda med att de trodde att killar väntar längre än tjejer innan de söker upp en kurator, de kommer först när problemen är riktigt allvarliga.

Att kuratorn har sin mottagning i eller i anslutning till skolans lokaler tyckte eleverna var positivt och bra. Det är bekvämt och lätt att gå dit, det känns inte så stort, bara känslan att veta att kuratorn finns där i byggnaden kan upplevas som en trygghet var några av argumenten. De menade att det känns normalt och naturligt att få fortsätta vara elev i skolmiljön trots att de inte mådde bra. Skolan betraktas som en frisk normal plats i något av hemmiljö, detta tyckte även de elever som var negativa till skolan.

Eleverna ansåg att alla någon gång under gymnasietiden säkert kan ha behov av att prata med en utomstående neutral vuxen, förslagsvis en skolkurator. Därför är det också så naturligt och normalt att kuratorn finns i den vanliga miljön - skolan.

Ungdomarna tyckte vidare att det var bra att kuratorn och lärarna kände varandra eftersom kuratorn tillhör skolans organisation, man kunde till exempel be kuratorn prata med någon lärare om det behövdes. Eleven som mådde dåligt och kände sig missförstådd av sina lärare är ett exempel. Han bad kuratorn prata med undervisande lärare och ge dem viss information vilket hon gjorde, han upplevde därefter en klar förbättring i samarbetet och förståelsen mellan honom och lärarna.

6. ANALYS OCH REFLEKTION

6.1 Analysmetod

Inspirerad av Grounded Theory tog jag mig an materialet utan att i förväg ha bestämt mig för teoretisk ram, min insamlade data skulle således styra valet av teori.

Vid genomgång av intervjuerna använde jag mig av olika sökord, jag sorterade materialet successivt efter sökorden för att sedan hitta gemensamma och icke gemensamma nämnare.

I detta arbete växte ett antal teorier och konstateranden fram som jag sedan applicerade på materialet i vidare analys.

Jag försökte vara öppen när jag gick igenom respektive intervju och såg arbetet lite som en resa genom materialet. Enligt Grounded Theory ska ”koder som utvecklas under den första intervjun jämföras med koder som utvecklas vid analys av den andra, allt eftersom kodning och jämförelser äger rum uppstår nya idéer” (Starrin & Svensson 1996:108).

Även om jag långt ifrån renodlat arbetade efter GT så tycker jag att det var tack vare denna metod arbetet blev så inspirerande och spännande.

Att arbeta efter Grounded Theory är något som ska ge forskaren inspiration att ge sig in i en skapelseprocess (ibid.). När jag läser det tycker jag att det beskriver min känsla av frihet när jag hade bestämt mig för att arbeta med materialet utan att inledningsvis vara låst till någon teori.

6.2 Analys

6.2.1 Analys utifrån existencialistiskt perspektiv

Enligt existencialistiskt synsätt har alla människor ett eget ansvar för sina liv och för vilka val de gör (Bråkenhielm m.fl. 1994). En tydlig gemensam nämnare för eleverna är att de gör ett aktivt val när de söker upp kuratorn, de tar därmed ansvar för sina olika livssituationer. De strävar efter att med kuratorns hjälp må bättre och/eller lösa sina problem. Det kan gälla allt ifrån att hantera stress, sömnsvårigheter och ett dåligt självförtroende till att sköta skolan eller inte börja missbruka. De lägger inte sina liv i kuratorns händer utan har själva tankar kring hur de vill hantera olika situationer, detta i kombination med att de vill ta del av kuratorns kunskande. Lisa som sökte upp kuratorn för att hon ville berätta att hon provat narkotika är ett exempel, hennes tanke var att om hon berättade det för någon så skulle hon nog inte göra om det igen.

Eleverna beskriver att de har funderingar av existentiell karaktär som de också anser att de kan prata med kuratorn om. Tankar kring döden, rymden och vad som är meningen med allt är några exempel. Det handlar om frågor inom området existentiell psykologi (Jacobsen 2000). Josefin berättar om hur funderingar kring framtiden och vad man ska göra av sitt liv kan leda in tankebanorna i ytterligare funderingar kring stora livsfrågor som till exempel vad är meningen med allt. Funderingar som enligt existentiell psykologi är värre för människor i dagens samhälle jämfört med hur det var förr. Då dikterades tillvarons innehåll och mening av

traditionen, individen fick veta vad allt gick ut på. Idag föds människor i ett meningstomrum som de själva måste fylla (Jacobsen 2000).

Eleverna beskriver vådorna men även möjligheterna med de val som ska göras inför det förestående vuxenlivet. Maria tar upp att det inte bara är av godo att dagens ungdomar har så oändligt stora valmöjligheter. De kan studera, arbeta och bosätta sig i princip i hela världen. Det ger ungdomar möjligheter men försätter dem också i svåra och ibland ur ett existencialistiskt perspektiv ångestfyllda valsituationer. Ångesten och vådorna inför valsituationer är ett viktigt tema i existencialistisk teori (Sartre 1986).

Sociologen Mats Trondman (2000) skriver också om nutidens ungdomars förändrade livsvillkor. Han påtalar att en normal utvecklingskris för en tonåring kan förvärras på grund av yttre ibland krävande och svårhanterliga omständigheter i det samhälle vi lever.

Enligt existencialistiskt/humanistiskt synsätt har livet en början och ett slut, det påverkar också människans relationer (Sartre 1986). Lisa tar upp att hon skulle vilja vara med på sin egen begravning för att se hur andra reagerar. Hon har inte bara existentiella funderingar kring döden, hennes funderingar handlar också om relationers betydelse (Jacobsen 2000). Hur skulle det vara för andra om hon dog? Hur känns det för henne att tänka att om hon skulle dö så skulle hon inte ha sina relationer kvar?

Sartre betonar människans frihet att välja sitt eget liv och medföljande vådor och ångest, han talar om här och nu och det liv som är framför (Börjeson 2001). Som jag ser det ur existencialistiskt perspektiv ligger, jobbiga valsituationer till trots, även möjligheter i denna frihet. Just detta stämmer väl överens med hur intervjupersonerna resonerar och agerar. De vill se framåt, göra något åt sin situation och försöker på olika sätt hantera svåra valsituationer. De vill inte älta för mycket utan vill gärna se resultat av kontakten med skolkuratoren.

6.2.2 Analys utifrån kognitivt perspektiv

Att lära in och att lära om samt strävan efter en helhetssyn/harmoni grundad på individens funktion och situation är grundläggande aspekter i kognitiv teori.

Enligt kognitivt synsätt betonas sambandet mellan känslor, tankar och beteende. I kognitivt behandlingsarbete är syftet att hjälpa människor att förstå och uttrycka, kanske förändra känslor, tankar och beteenden (Palm m.fl. 2000).

Efter genomgång och analys av intervjuerna kan jag konstatera att eleverna ser på sina olika livssituationer utifrån ett kognitivt perspektiv. För samtliga råder disharmoni på ett eller annat sätt mellan tanke, känsla och handling i den totala livssituationen - eleverna visar när de söker upp skolkuratoren att de strävar mot förändring och jämvikt (Piaget 1971). De vill lära om, tänka om eller förändra något för att uppnå harmoni mellan den yttre livssituationen och tanke- och känslolivet. De vill inte fortsätta må dåligt på grund av destruktiva tanke- och/ eller handlingsmönster. De strävar också efter att kunna må bra trots yttre omständigheter i livssituationen. Eleverna i denna studie har en hög grad av tankeverksamhet, de kognitiva processerna är aktiva. Ett kognitivt synsätt är applicerbart på materialet.

Maria beskriver hur dåligt hon mådde på grund av att hennes mamma hade det så jobbigt och använde dottern som något av kurator. Maria visste att föräldrarna och då främst mamman inte skulle bli lyckligare av att hon gick till kuratorn, hon ville ändå få någon förändring till stånd för att själv må bättre. Hennes samtal med skolkuratoren utmynnade i att hon upplevde att hon blev starkare gentemot sin mamma, hon kunde hantera situationen på ett sätt så att hon själv inte mådde alltför dåligt.

Detta är ett exempel på hur Maria enligt kognitivt synsätt strävade efter harmoni mellan tanke, känsla, handling och yttre omständigheter. Genom samtalen med skolkuratoren kom hon en bit i denna strävan, så småningom lät hon också kuratorn prata med mamman vilket förbättrade situationen ytterligare.

Bella beskriver att hon hade ångest som kom till uttryck på olika sätt, så ville hon inte ha det. Hon pratade med kuratorn om detta vilket hon tyckte var en hjälp bara det. Så småningom satte hon med kuratorns hjälp upp mål och delmål, hon skrev upp situationer som uppkommit i en bok som hon sedan diskuterade med kuratorn. Denne bad henne också regelbundet att gradera på en skala hur och mådde. Bella tyckte att hon med hjälp av dessa metoder kunde se framgång i det hela – hon mådde bättre. Jag vill betrakta detta som ett samarbete mellan elev och kurator som bygger på ett från båda parter kognitivt synsätt.

Vad jag ser generellt i materialet så möter skolkuratorerna eleverna med en ”kognitiv ingång”, både elever och kuratorer är inställda på förändring i elevens totala livssituation där inre harmoni ska uppnås med eller utan yttre försvårande omständigheter (Palm m.fl. 2000). En del av elevernas destruktiva tanke- och handlingsmönster kan förändras, eleven strävar efter att lära om och tänka om. Vissa yttre omständigheter går kanske inte att förändra, eleven kan ändå förändra sitt sätt att tänka/handla för att inte må alltför dåligt av dessa omständigheter.

Huruvida aktuella skolkuratorer genomtänkt arbetar enligt kognitiv metod/utifrån ett kognitivt synsätt kan jag inte svara på, det är möjligt att så är fallet. Möjligt är också att kuratorerna bemöter eleverna på det sätt de efterfrågar, det vill säga i elevens strävan efter att må bättre genom någon form av förändring.

Josefin såg sitt dåliga självförtroende som ett problem som hon ville göra något åt, hon ville förändra sitt sätt att se på sig själv och pratade med skolkuratoren om det. Kuratorn mötte henne i denna önskan genom att bidra med sina kunskaper och metoder.

Josefin beskriver att hon med kuratorn pratade om sig själv, kuratorn lyssnade och kommenterade. Hon fick också skriva ner tio saker som hon var bra på och reflektera kring dem. Josefin säger att det kändes bra eftersom hon då kunde förstå hur hon själv var och se på sig själv lite utifrån, därmed kunde hon också arbeta mot att förändra sin syn på sig själv.

Detta ser jag som ett bra exempel på kognitiv inlärning, flickan tänker mycket - de kognitiva processerna hos henne är höga, enligt det uttryck Bunkholdt använder (1980:53). Kuratorn är aktiv och arbetar mot målet att förändra/förbättra flickans självkänsla och hur hon värderar sig själv.

Samma elev hade sömnsvårigheter som hon själv härledde till stress, oro och rädsla att vara ensam. Detta ledde i sin tur till vissa handlingar som hon upplevde som besvärande, bland annat gick hon upp för att "kolla" olika saker när hon skulle sova. Josefin sökte upp kuratorn i sin strävan efter förändring i såväl tanke och känsla som handling. Skolkuratoren gav henne tips på olika avslappningstekniker som hon anammade och tyckte gav effekt. Detta kan ses som ett exempel på kognitivt behandlingsarbete från kuratorns sida. Det kan också ses som ett exempel på en ung människa som i sin strävan efter att må bra genom aktivt tankearbete och genom att tillgodogöra sig kuratorns kunskaper och metoder faktisk lär om i såväl tanke som handling. Det kognitiva behandlingsarbetet är inte kuratorns, jag vill snarare kalla det ett lösningsinriktat samarbete mellan elev och kurator. Det viktiga för mig är att få fram att framgångarna inte enbart beror på eleven eller enbart på kuratorn, det är ett samarbete som faktiskt bygger på att elev och kurator har samma synsätt.

Som jag ser det är samtliga elever i min studie intensivt tänkande och de strävar mot att må bättre genom att lära om och tänka om. De bemöts sedan av skolkuratorer som arbetar efter metoder som samstämmer med deras önskemål. Tre av eleverna ber skolkuratoren prata med undervisande lärare vilket kuratorn också gör, samma sak gäller med föräldrakontakter. Detta ser jag också som ett exempel på att både elever och kuratorer är inställda på förändring och

på att hitta lösningar gällande såväl yttre som inre omständigheter. Jag betraktar det som ett förebyggande arbete.

6.2.3 Relationens betydelse

Materialet visar att en god relation och ett gott samarbete mellan elev och kurator är avgörande faktorer för att utgången av stödsamtalen ska bli positiv. Att tycka om kuratorn, att det känns bra i relationen och att eleven upplever sig kunna lita på kuratorn är hörnstenarna. Samtliga elever berör vid olika tillfällen hur viktigt det är att de tycker om kuratorn och att det känns bra i relationen, kuratorn ska vara snäll, trevlig och vettig. Eftersom samtliga sökt upp kuratorn av egen vilja utgår jag från att de också hade slutat komma dit om de inte hade gillat kuratorn eller om det inte hade känts bra i relationen, ur elevernas perspektiv synes det vara ett faktum i en stödkontakt som denna.

Eleverna beskriver en i grunden bra och positiv relation men detta måste inte innebära att de i sak alltid är överens med kuratorn. De kan bli både bli besvikna på någonting kuratorn gjort eller sagt och tycka att kuratorn kommer med dåliga förslag, de fortsätter ändå att gå dit. Tina som blev besviken på kuratorn som inte ville korrespondera via mail är ett exempel, Maria som inledningsvis absolut inte tyckte att kuratorn skulle ha någon kontakt med föräldrarna är ett annat.

Min analys av detta är att en god och tillitsfull relation mellan elev och kurator också tål vissa oenigheter, besvikelser och annat. Eleverna har också förståelse för att en skolkurator utifrån sin arbetssituation inte kan gå med på vad som helst. Det viktigaste för eleven är att relationen är god, att de kan lita på kuratorn och att det finns en löpande utvärdering i en kontinuerlig dialog mellan elev och kurator kring ramar och annat.

Maria ville från början inte alls att kuratorn skulle ha någon kontakt med hennes föräldrar vilket kuratorn hade föreslagit. Kuratorn accepterade detta men så småningom kom Maria fram till att hon ändå ville att en föräldrakontakt skulle tas.

Maria beskriver att hon är tacksam för att kuratorn väntade in henne även om det så småningom ändå blev som kuratorn hade föreslagit från början. Detta gjorde att hon upplevde att hon kunde lita på kuratorn och att kuratorn visade henne respekt, deras relation förbättrades ytterligare.

Som jag tolkar det är inledningen till en god relation att kuratorn möter eleven i dennes problemformulering och beskrivning av livssituation som eleven själv är expert på.

I denna relation skapas ett samarbete mellan elev och kurator som är grunden till att eleven, med hjälp av främst sina egna resurser och kunskaper men också av kurators, kan arbeta mot

att må bra och/eller förändra något i sin livssituation. Eleverna får kraft ut den goda relationen.

Två av eleverna (Tina och Lisa) fick genom skolkuratoren kontakt med barnpsykiatri, Bella hade en kuratorskontakt på ungdomsmottagningen under sommaren.

Att eleverna är förhållandevis negativa till dessa kontakter ser jag efter att ha analyserat mina intervjuer som ganska självklart. Det betyder inte på något vis att personal inom ungdomsmottagning eller barnpsykiatri skulle vara mindre kompetenta eller mindre trevliga, det handlar om att en god relation inte bara kan bytas ut.

Tre av eleverna hade inte träffat skolkuratoren på ett eller flera år eftersom de gått ut gymnasiet, de blev uppringda av kuratorerna inför dessa intervjuer. De beskriver för mig hur glada de blev av att bli ihåggkomna av skolkuratoren och att höra ifrån henne igen. Det i sig tycker jag talar för den goda relationens betydelse.

Tina och Mikael Hallgren (1999) beskriver att mötet och den goda tillitsfulla relationen mellan ungdomen och socialsekreteraren är grundläggande faktorer för att samtalen ska ge resultat. Min studie visar detsamma men jag vill tillägga att en skolkurator som jag ser det troligtvis har ett bättre utgångsläge i sammanhanget. I regel söker eleverna upp skolkuratoren på eget initiativ och helt frivilligt. Som jag tolkar det har eleven därmed en positiv förväntan på detta möte vilket torde gynna möjligheterna att skapa en god relation.

Hubble m.fl. (2002) har lyft fram relationens betydelse för utgången av terapi, teknik och metod är av underordnad betydelse. Av Studenthälsans utvärdering av kuratorssamtalen (Fredriksson m.fl. 2003) framgår också att studenterna har beskrivit att en jämlik, ömsesidig relation med kuratorn har betydelse för utgången av samtalen. Flera kommentarer från studenterna handlar om betydelsen av ömsesidighet och dialog i samtalen. Detta ligger helt i linje med vad jag kommit fram till gällande elevernas upplevelse av kuratorssamtalet.

Min vidare analys är att relationen har en avgörande betydelse i många fler sammanhang när det gäller aktuella ungdomar. Relationen med skolkuratoren är viktig för utgången av stödsamtalet, relationen med läraren är viktig för studiemotivation och studieresultat, relationen med idrottsledaren är viktig för ungdomars idrottsprestationer och så vidare. Trondman (2003) beskriver att ungdomar behöver kloka vuxna med relationskapital. Vuxna som kan bekräfta ungdomar genom att tro på dem, lyssna på dem, prata med dem och se dem.

Jag tycker mig se att det är just detta som skett i kontakten mellan skolkuratorerna och de sex ungdomarna jag intervjuat.

”Först kanske man vill kolla av stämningen lite, hur kuratorn jobbar, att det känns bekvämt och sådär. Det är väl de första sekunderna eller minuterna kanske som är kritiska eller avgörande” (Johan).

”Jag gillade min kurator både som person och kurator” (Bella).

6.2.4 Samtalet

Jag har i denna studie valt att benämna alla individuella samtal hos skolkuratorn för stödsamtal utan att gå in på närmare definition.

Eleverna uppmärksammade mig på att den goda relationen med kuratorn är över allt annat stående, det ska ”kännas rätt” i kontakten. Först då kan ett samtal bli bra och ge effekt.

De gav mig också en bild av vad de lägger i benämningen stödsamtal.

För eleverna innebär ett stödsamtal att kuratorn inleder med att lyssna för att sedan ställa frågor, ha synpunkter, komma med förslag och idéer på metod och lösningar. Allt detta ska ske i ett samarbete med eleven där kuratorn visar stor respekt och lyhördhet för elevens egen problemformulering och förslag på metod och lösningar. Eleverna vill också tillsammans med kuratorn komma fram till ramarna kring kontakten, de vill inte som en elev uttrycker det att kuratorn till exempel ”ger dem tio timmar”.

Sammanfattning: Ett stödsamtal innebär att kurator och elev samarbetar och har en dialog kring olika frågeställningar i ett gemensamt syfte att skapa någon form av förändring för att nå de mål eleven har satt upp.

Harlene Andersson (1999) skriver om det dialogiska samtalet i terapiesammanhang. Hon påtalar att det dialogiska samtalet är produktivt och att dess konsekvens är just förändring. Det dialogiska samtalet kännetecknas av ett gemensamt frågande, ett två-vägs utbyte där terapeut och klient har en kontinuerlig dialog och diskussion kring allt som kommer upp.

Jag tycker att hennes definition stämmer väl överens med hur mina intervjupersoner definierar samtalet hos skolkuratorn. Eleverna vill att kuratorn ska lyssna men de vill också ha en dialog och ett samarbete med kuratorn med syftet att skapa någon form av förändring som gynnar deras psykiska hälsa.

”Det är viktigt att kuratorn låter eleven ta initiativ, man öppnar väl inte upp sig förrän man är säker eller reder ut det eller sådär. Sen är det kanske vissa som behöver lite hjälp på traven” (Johan).

På frågan vad eleverna tyckte om att skolkuratorer ibland arbetar med grupper av elever och om de skulle kunna tänka sig att vara med i en sådan samtalsgrupp var ungdomarna något tveksamma men förkastade inte metoden i sig. De ansåg att små samtalsgrupper kring ett speciellt tema ledda av skolkuratorn kan vara bra för vissa elever, några av dem skulle också själva med viss tveksamhet kunna tänka sig att vara med i en sådan grupp. Samtliga betonade att samtal i grupp inte kan ersätta det individuella stödsamtalet med kuratorn, det kan endast fungera som ett frivilligt komplement.

Deras tveksamhet om egen medverkan handlar om tilltro till de andra eleverna i en eventuell grupp, kan man lita på att det som sägs i gruppen stannar där och inte sprids vidare?

Det fanns också funderingar kring att vissa kanske tar för mycket plats samt att någon kanske lämnar ut sig för mycket i en gruppsittning.

Min analys av det är att eleverna har behov av att bli sedda och bekräftade som individer och inte som en person i en grupp. De vill ha kuratorns hela uppmärksamhet, de vill ha en egen relation med kuratorn - behovet av just en individuell stödkontakt är stort.

6.2.5 Skolan – en ”normal frisk plats”

Under intervjuerna kom vi ur olika infallsvinklar in på vad eleverna tyckte om att skolkuratorn har sin tillhörighet till skolan. Sex slumpmässigt utvalda elever hade synpunkter som pekar åt samma håll varför jag formulerat följande hypotes:

Det är positivt att det som kan betraktas som för åldern normala kriser av utvecklingspsykologisk (Cullberg 1986; Ladberg 1990) och existentiell karaktär kan bemötas med en ’frisk ingång’ på en ’frisk plats’. Att slippa bli patient eller klient, att få vara elev i den vanliga miljön - skolan.

Eleverna påtalar det naturliga och normala med att få komma till skolkuratorn i egenskap av att vara elev på skolan fast man inte mår bra. De tycker att det känns stort och allvarligt att söka upp en kurator utanför skolan som till exempel inom sjukvården. När man går till en skolkurator känns det mer som att det har med skolan att göra. De upplever skolan som en naturlig och normal plats, då känns det inte heller så svårt att söka upp kuratorn som befinner

sig i skolan. Detta hävdar även de elever som har en relativt negativ syn på skolan och dåliga erfarenheter med sig därifrån.

Eleverna anser att det kan betraktas som normalt att ha det jobbigt och må dåligt periodvis under gymnasietiden. Mor- och farföräldrar som dör, existentiella funderingar, kärleksbekymmer och dåligt självförtroende är några av deras exempel på för åldern normala bekymmer. Samtliga tror att alla ungdomar någon gång under gymnasietiden kan behöva stöd av en skolkurator.

Min analys av detta är att det är av gagn för eleverna att bli hjälpta i det som de upplever som den normala och friska miljön, nämligen skolan. Att få bli bemött med en frisk ingång utan att riskera att hamna i en kanske självuppfyllande patient- eller klientroll är av stort värde för eleverna, det friska och normala med skolmiljön bejakas. Vidare så är ungdomar i gymnasieåldern i full färd med att bygga upp sin identitet och självbild, de är ofta osäkra och lättpåverkade (Cullberg 1980). Att de i sammanhanget så tydligt uttrycker att de vill vara just elever uppfattar jag som positivt och friskt, att bli kallad patient kan påverka deras syn på sig själva i en negativ riktning.

Tapio Salonen skriver om klientbegreppet i socialvården, han hävdar att själva begreppet klient kan passivisera människor. Han talar till och med om att människor som söker försörjningsstöd degraderas till en klientroll som per definition innebär underordning (Denvall & Jacobson 1998).

Jag kan här dra en parallell till begreppet patientroll. De ungdomar jag intervjuade ville uppenbarligen inte bli betraktade som patienter, för dem var det viktigt att vara helt vanliga elever trots bekymmer av olika slag. Jag ser något friskt i detta.

6.2.6 Genus

Att de flesta skolkuratorer är kvinnliga såg ungdomarna inte som något större bekymmer, en elev ansåg till och med att det är lättare både för tjejer och killar att prata med en kvinnlig kurator. Tongivande var att det handlar mer om person än kön och som jag tolkar det är relationen det viktiga, inte om kuratorn är man eller kvinna. Eleverna trodde att både killar eller tjejer söker upp skolkuratorn men att tjejerna fortfarande är en majoritet, de hävdar emellertid att allt fler killar väljer att ta kontakt med kuratorn när de inte mår bra. De var övertygade om att killar väntar längre än tjejer innan de går till någon för att prata om sina problem, de kommer först när problemen är riktigt allvarliga.

6.2.7 En neutral person

Fördelarna med att prata med en skolkurator jämfört med att prata med kompisar, föräldrar eller andra vuxna man känner är enligt eleverna att det är bra att elev och kurator inte har någon annan relation än just denna. Kuratorn är en utomstående vuxen som arbetar under tystnadsplikt, kuratorn för inte vidare det eleven har berättat och det upplevs som en trygghet. Ungdomarna poängterar att de självklart pratar om sina bekymmer även med kamrater och föräldrar men då på ett annat sätt och om lite andra bekymmer. Särskilt två av de intervjuade eleverna tyckte att det var svårt att prata med sina föräldrar om saker där föräldrarna själva i högsta grad var involverade som till exempel föräldrars skilsmässa. Eleverna var också osäkra inför sina föräldrars reaktioner, att de skulle bli ledsna, arga och annat.

Lisa tyckte att det ibland kan vara bra att först prata med kuratorn om något innan man berättar det för sina föräldrar, kuratorn kan eventuellt sedan hjälpa till/vara med när föräldrarna ska informeras. Hon hade provat ecstasy, det berättade hon först för kuratorn för att så småningom träffa kuratorn och föräldrarna tillsammans.

Som jag tolkar det ser eleverna möjligheter med att skapa en relation med kuratorn som i förhållande till elevernas övriga nätverk är en neutral person, de har nytta av denna relation.

6.2.8 Bemötande

Så här tycker de intervjuade eleverna att de vill bli bemötta av en skolkurator:

Skolkuratorn ska i stödsamtalet med eleven anpassa sig efter elevens egen förmåga till och metod att lösa sina problem eller förhålla sig till en besvärlig livssituation. Kuratorn ska inte vara låst till ett förhållningssätt eller en metod, eleverna kan ha förslag på metoder och/eller lösningar som inte ens finns i kuratorns referensramar. På så sätt bejakar kuratorn elevens egen styrka, handlingskraft och metod att ta tag i sina problem och sitt mående. Det viktigaste för kuratorn är att skapa en god och tillitsfull relation med eleven. Denna relation är grunden till att eleven med kuratorns hjälp ska kunna använda sig av sina egna resurser men också av kuratorns kunskaper i syftet att bryta negativa handlings- och tankemönster.

En skolkurator ska i stödsamtalet i grunden vara lösningsinriktad och se framåt, eleven kommer dit för att han/hon vill må bättre och lösa sina problem genom att inleda någon form av förändringsprocess. Kuratorn ska framför allt lyssna men också vara aktiv och ställa frågor och ibland ge konkreta råd. Kuratorn ska finnas tillgänglig under längre perioder och inte binda sig vid avtal/kontrakt. Ramarna kring kontakten ska utformas i en kontinuerlig dialog mellan elev och kurator.

Eleverna tycker att det är positivt att kuratorn finns tillgänglig i deras friska och normala miljö, nämligen skolan samt att kontakt med en skolkurator bygger på frivillighet. Det känns lätt att gå dit och inte så stort som att vända sig till sjukvården och kanske få en självuppfyllande patientstämpel. Detta positiva utgångsläge ska skolkuratorn förvalta väl genom att använda sig av de möjligheter som ges till flexibilitet kring ramar och metod. Varje elev kan på så sätt bemötas utifrån sina alldeles egna behov och möjligheter.

Om kuratorn remitterar en elev till psykiatrin med frågeställningen till exempel depression ska kuratorn ändå fortsätta ha stödsamtal med eleven om denne så önskar, detta även om behandling inleds i psykiatrin. Kuratorn visar därmed förståelse för att relationen mellan elev och kurator är värdefull för eleven, denna relation kan vara ett positivt tillskott i elevens strävan efter att må bättre och ha det bättre.

Eleverna anser att de i stort har fått vad de enligt ovanstående ville ha ut av kontakten med skolkuratorn och ibland mer därtill. En elev var missnöjd med att kuratorn nekade henne korrespondens via mail vilket hon själv ansåg skulle befrämja hennes mående. Samtliga elever ansåg att det är viktigt att skolkuratorn inte förkastar elevernas egna förslag på sätt att kommunicera och metod att lösa eller hantera problem. Det är också det jag funnit som den röda tråden i denna studie:

Eleverna tar ansvar för sina liv och sitt mående genom att de söker upp kuratorn, de har själva tankar kring hur de med kuratorns hjälp och med en god relation till denne ska kunna förändra sitt sätt att tänka och handla och därmed må bättre/ha det bättre. Då är det också viktigt för eleverna att bli bemötta med respekt för denna handlingskraft, eleverna är experter på sina egna liv. I denna process blir eleven mottaglig för och intresserad av kuratorns kunskaper. I denna studie är eleverna nöjda med hur de blivit bemötta och med den hjälp de fått. Kritiken de framför är att kuratorer inte får stänga dörrar till elevernas förslag på sätt att kommunicera. Samtliga anser att det individuella stödsamtalet ger mest och inte är utbytbar.

6.2.9 Reflektion

Jag har bearbetat materialet utifrån existentialismen och kognitiv teori. I mina litteraturstudier har jag konstaterat att dessa synsätt/perspektiv har beröringspunkter som gör att det går att väva ihop dem. Det existentialistiska perspektivet fokuserar på det egna valet, den okända framtiden och varje människas ansvar/möjlighet att forma sitt eget liv. I den kognitiva människosynen poängteras varje människas vilje- och handlingsfrihet samt meningssökande

och meningsskapande. Elevernas handlingskraftiga strävan efter att må bättre och ha det bättre med skolkuratorns hjälp faller väl in i dessa båda synsätt.

Att en god och tillitsfull relation mellan kurator och elev är viktigt och grundläggande förefaller kanske ganska självklart. Det viktiga för mig med att lyfta upp detta är att eleverna beskriver att det är just i den goda relationen med kuratorn som det händer saker. Det är då eleven, som är expert på sin egen livssituation, kan utvecklas och använda sig främst av sina egna men också av kuratorns resurser och erfarenheter.

Jag blev lite förvånad att eleverna, varav ungefär hälften tyckte att skolan mest var något jobbigt och negativt, upplevde det så positivt att kuratorn fanns just i deras skolmiljö.

De uttryckte att deras bekymmer därmed normaliserades, att söka upp kurator inom sjukvård eller ungdomsmottagning kändes stort och lite för allvarligt för dem. De som remitterades till barnpsykiatrisk mottagning tyckte inte att det gav så mycket och ville gärna fortsätta ha kontakt med skolkuratorn ändå. Min reflektion är att detta också går att väva ihop, en elev som upplever sig ha fått en god relation med skolkuratorn kan inte bara skickas iväg till en annan person inom till exempel barnpsykiatri hur kunnig den personen än må vara.

Relationens betydelse är icke att förringa.

7. SLUTDISKUSSION

I denna studie fann jag att de sex elever jag intervjuade i stort hade samstämmiga uppfattningar kring vad de har fått ut av stödsamtalen med skolkuratorn och vad de har saknat. De hade också likartade åsikter om hur de tycker att en skolkurator ska arbeta och förhålla sig till eleverna, detta trots att de hade olik problematik och uppgav helt olika skäl till att de sökt upp skolkuratorn.

Jag fann att grunden till att en elev ska kunna bli hjälpt av/ta emot hjälp av skolkuratorn är att eleven får ett förtroende för skolkuratorn och att relationen mellan elev och kurator därmed blir god och tillitsfull. Denna relation bör kuratorn förvalta väl.

För mig är detta egentligen inga konstigheter eftersom det som jag ser det ingår i professionaliteten, men en liten fundering får jag. Spelar då skolkuratorns utbildning och arbetssätt ingen roll? Svar ja, men för eleverna verkar det vara av något underordnad betydelse. Eleverna tyckte ändå att det var viktigt att kuratorn är utbildad eftersom det känns som en trygghet, de hade också klara synpunkter på hur de tycker en kurator ska arbeta och förhålla sig. Eleverna markerar emellertid tydligt att en dålig relation utan förtroende för en skolkurator inte kan vägas upp av att kuratorn är välutbildad. Den tillitsfulla relationen är snarare en förutsättning för att eleven ska ha nytta av kuratorns utbildning och kunskaper.

En reflektion i sammanhanget är att vi skolkuratorer inte får förringa hur betydelsefulla vi faktiskt blir för vissa elever, relationen betyder något och skolkuratoren är inte helt enkelt utbytbar. Detta måste vi ha i åtanke när vi remitterar elever vidare exempelvis till barnpsykiatrien vilket självklart ibland är nödvändigt.

Min egen tolkning av varför de intervjuade eleverna i stort var så positiva och nöjda är att de självmant sökt upp kuratorn, att det var frivilligt. Enligt ett existencialistiskt synsätt ser jag det som att aktuella elever tar ansvar för sitt eget mående och sitt eget liv genom att de söker upp skolkuratoren, de gör ett aktivt val och använder kuratorn som ett redskap. Därmed är utgångsläget positivt och möjligheterna till förändring stora.

Eleverna riktar en tacksamhet till kuratorerna som de anser sig ha fått bra och konstruktivt stöd av, självklart anser jag att berörda kuratorer ska ta till sig detta beröm. En reflektion är emellertid att eleverna ger äran åt kuratorerna. Jag vill naturligtvis ge äran åt kuratorerna men främst åt eleverna som tack vara en förändringsbenägenhet med kuratorernas hjälp tar tag i sina livssituationer.

Jag är medveten om att de sex elever jag intervjuade representerar ett positivt urval, hade de varit helt missnöjda med kontakten med kuratorn hade de förmodligen slutat gå dit. Hade de ändå gått dit hade de förmodligen inte blivit tillfrågade av kuratorn eller ställt upp på mina intervjuer. Jag kan tycka att det är ett värde med att ta reda på vad det är som fungerar när socialt arbete verkligen fungerar. Sen måste jag erkänna att eleverna faktiskt var mer positiva än jag hade förväntat mig, för mig personligen i min yrkesroll kändes det bra.

Som en röd tråd i studien fann jag att eleverna på flera sätt markerar att de vill att skolkuratoren ska anpassa sig efter eleven, de vill bli bemötta där de är. De vill inte skriva några avtal där kuratorn styr hur många gånger de får komma, de vill heller inte att kuratorn begränsar elevens förslag på exempelvis sätt att kommunicera. Frågor som dessa ska i stället tas upp i dialog mellan elev och kurator.

Mina tankar går till att vissa kuratorer har avsatt en timme i veckan som telefontid, kanske kan en kurator avsätta en timme i veckan till att svara på mail?

Budskapet från samtliga elever är att det individuella stödsamtalet är bra och absolut viktigast men kuratorn får inte bli mossig och stänga dörrar till andra kanske mer ungdomliga sätt att kommunicera.

Min kommentar till detta är att en skolkurator inte bör stirra sig alltför blind på eller bli för styrd av någon enskild arbetsmetod, det bör finnas en flexibilitet. Eleverna kommer dit med en vilja att må bättre och för att med kuratorns hjälp lösa sina problem, då ska kuratorn bemöta eleven precis där den är och visa respekt för elevens förslag och metoder. Kan en skolkurator ha ett bättre utgångsläge egentligen?

Att jag hamnade i ett kognitivt synsätt var ganska intressant eftersom det inte alls var något jag hade haft i åtanke innan, i denna studie visade sig just detta begrepp i allra högsta grad vara relevant. Eleverna kom till kuratorn med en vilja att skapa förändring av något slag med sikten mot att de ville må bättre och ha det bättre, kuratorerna bemötte eleverna i denna strävan. De lyssnade, ställde frågor och gav råd utifrån sina egna kunskaper och metoder. Elev och kurator möttes med en från bägges håll förändringsinriktad och lösningsfokuserad ingång vilket synes vara en bra ingång för att ett kurativt stödsamtal ske ge resultat.

En av mina frågeställningar gällde vad eleverna tycker om att kuratorn har sin mottagning i eller i anslutning till skolans lokaler. Kanske inte så förvånande beskrev de att lättillgängligheten är av betydelse men de beskrev också att det är positivt att det, i och med kuratorns tillhörighet, på något vis normaliseras och avdramatiseras att en ungdom kan behöva kontakt med en kurator någon period under gymnasiet. Att behöva söka upp kurator inom sjukvården kändes stort och lite för allvarligt. Min tolkning av detta är att elevens och kuratorns lösningsfokuserade arbetsallians ytterligare förstärks av att eleven kan få stöd i sin normala och friska miljö. Eleven blir inte patient, eleven fortsätter att vara just elev.

Frivillighet + en god relation och ett gott samarbete + förändrings- och lösningsinriktad metod + en för eleverna vanlig och normal miljö = Faktorer som bidrar till att det öppnas möjligheter för att en elev med skolkuratorns hjälp via en förändringsprocess ska kunna må bättre och ha det bättre.

Ovanstående slutsats bygger på sex, med skolkuratorn i stort nöjda, elevers berättelser. Min reflektion är att jag inser vilka möjligheter en skolkurator faktiskt har, det är en tacksam position. Naturligtvis går mina tankar till de elever som av olika skäl inte vill söka upp skolkuratorn, till dem som kanske inte har handlingsförmågan eller tilliten, de som inte har språket, de som kanske redan mår så dåligt att de har vänt sina bekymmer inåt och till dem som har flytt in i droger eller annat destruktivt beteende. Dessa elever finns också och de har

ingen nytta av skolkuratorn. Kanske passar det kurativa samtalet för vissa elever men inte för andra?

Jag väljer att ta med mig det positiva från denna studie till mitt yrkesliv, en skolkurator i gymnasiet har utan tvekan möjligheter.

En annan reflektion är att min studie är gjord uteslutande ur ett elevperspektiv, det är viktigt att inte glömma bort. Självklara frågor är: Ska eleverna få bestämma hur kuratorn ska arbeta och förhålla sig? Ska eleverna få bestämma ramarna kring hur kontakten ska se ut? Dessutom kan rådande arbetssituation, order från chefer och politiker och annat begränsa skolkuratorn möjligheter till flexibilitet.

Det viktiga för mig var att få veta vad eleverna tycker vilket också är syftet med studien. Det visade sig också att eleverna faktiskt i stort har samma synsätt som kuratorerna även om de kanske inte sätter ord på det. Som jag ser det kan elev och kurator mötas i en dialog kring elevens önskemål och kuratorns möjligheter. En gymnasist är nästan vuxen och kan säkert ha förståelse för kuratorns arbetssituation, jag ser inte detta som ett problem.

Blev då min nyfikenhet stillad? Har jag fått svar på vad eleven jag skrev i inledningen om och fler med henne har fått ut av stödsamtalet med skolkuratorn?

Svaret är ja och jag har dessutom tagit del av elevernas övriga synpunkter kring vad de vill ha en skolkurator till och hur de vill att skolkuratorn ska arbeta och förhålla sig.

Jag kan slutligen konstatera att det skolkurativa arbetet har haft en förebyggande effekt för mina intervjupersoner.

8. REFERENSER

Andersson, Harlene (1999), *Samtal, språk och möjligheter*. Stockholm, Mareld.

Andreassen, Tore (2003), *Institutionsbehandling av ungdomar, Vad säger forskningen*. Stockholm, Gothia.

Bråkenhielm, Carl-Reinhold; Grenholm, Carl-Henric; Koskinen, Lennart; Thorsén, Håkan (1994), *Aktuella livsåskåningar del 1, Existentialism och marxism*. Nora, Nya Doxa AB.

Bunkholdt, Vigdis (1991), *Lärobok i psykologi*. Lund, Studentlitteratur.

Börjesson, Bengt (2001), *Se människan. Tio föreläsningar om Jean-Paul Sartres bok Varat och Intet*. Göteborg, Prisma.

Cullberg, Johan (1980), *Kris och utveckling*. Stockholm, Natur och Kultur.

Cullberg, Johan (1986), *Dynamisk psykiatri*. Stockholm, Natur och Kultur.

Denvall, Verner; Jacobson, Tor (1998), *Vardagsbegrepp i socialt arbete*. Stockholm, Nordstedts Juridik AB.

Eliasson, Rosmari (1995), *Forskningsetik och perspektivval*. Lund, Studentlitteratur.

Fredriksson, Kristina; Garland Betty; Salmi Stina (2003), *Studentens upplevelse av kuratorssamtalet – en metodutveckling*. Stockholm, Studenthälsan vid karolinska institutet.

Hagberg-Tegenrot (1997), Magisteruppsats: ”*Dom ska va pigga och glada och dom måste va intresserade påriktig – om tio ungdomars syn påsamtal med vuxna*”. Lund.

Hallberg, Tina och Mikael (1999), *Tonåringar i socialvård*. Helsingborg, Kontorsservice.

Hubble M; Duncan B; Miller S (2002), *The Heart and Soul of Change – What works in therapy*. Washington, American Psychological Association.

Jacobsen, Bo (2000), *Existensens psykologi*. Stockholm, Natur och Kultur.

Ladberg, Gunilla (1990), *Utvecklingspsykologi*. Arlöv, Esselte Studium.

Manis, Melvin (1971), *Kognitiva processer. Om begåvning, inlärnin g och minne*. Stockholm, Wahlström & Widstrand.

Palm, Astrid; Andersson Christine; Freeman Arthur; Juhela Pirjo; Palm Ulf (2000), *Kognitivt förhållningssätt. En psykologisk teori för samverkan med patienten*. Stockholm, Natur och Kultur.

Piaget, Jean (1971), *Intelligensens psykologi*. Stockholm, Natur och Kultur.

Robson, Colin (2002), *Real World Research*, Oxford, Blackwell Publishing.

Sartre, Jean Paul (1986), *Existentialismen är en humanism*. Stockholm, Askelin & Hägglund förlag.

SOU 2000:19, *Från dubbla spår till Elevhälsa*. Stockholm, Utbildningsdepartementet.

SOU 1998:31, *Psykiatriciutredningen*. Stockholm, Socialdepartementet.

Stenström, Sture (1984), *Existentialismen i Sverige*. Stockholm, Almqvist & Wiksell.

Svensson, Per-Gunnar; Starrin, Bengt (1996), *Kvalitativa studier i teori och praktik*. Lund, Studentlitteratur.

Trondman, Mats (2000), *Varken ung eller vuxen*. Stockholm, Atlas.

Trondman, Mats (2003), *Kloka möten – Om den praktiska konsten att bemöta barn och ungdomar*. Lund, Studentlitteratur.

SSR/Marie, Åstedt (1987), *Socialt arbete i skolan – Skolkuratorns roll i elevvården*. Umeå.

9. INTERVJUGUIDE

Namn, kön, ålder, program, klass.

Block 1

Kontakt

Hur fick du kontakt med skolkuratoren? (manlig eller kvinnlig?)
Varför gick du just till skolkuratoren? Hade du något annat alternativ?

Hur länge

Under hur lång period och hur ofta under denna period hade du kontakt med kuratorn?
Hur inleddes kontakten? Hur avslutades kontakten? Hade ni någon form av avtal/kontrakt?

Anledning

Kan du beskriva vad du hade för skäl att söka upp kuratorn?
Måste man ha ett problem för att söka upp kuratorn?

Hur kändes det?

Hur kändes det att ta kontakt med kuratorn?
Var det något självklart, nervöst, jobbigt osv?

Förväntningar

Vad hade du för förväntningar när du sökte upp kuratorn?

Om mötet

Kan du beskriva hur du upplevde mötet med skolkuratoren? De enskilda gångerna och generellt.

Samtalets innehåll

Kan du på ett ungefär beskriva samtalens innehåll och upplägg.
Var du nöjd med samtalens innehåll? (när de pågick)
Var det något du blev besviken på? (när samtalen pågick)

I backspeglarna. Vad fick du? Konsekvenser.

Vad fick du ut av samtalen med skolkuratoren? På kort sikt och på lång.
Vad är du nöjd respektive missnöjd med så här i efterhand?

Om inte

Hur hade det varit/blivit för dig om du inte hade haft kontakt med kuratorn?

Utomstående vuxen

Vad innebär det för dig att få stöd av en utomstående vuxen?
Vad ger ett samtal med en skolkurator om du jämför med att t ex att prata med sina kompisar eller föräldrar?

Block 2

Elevvårdspersonal i skolan

Har du erfarenhet av kuratorer från någon annan instans? (t ex sjukvård, ungdomsmottagning)
Vilka är för- och nackdelarna med att elevvårdspersonal (här: kuratorn) har sin tillhörighet till skolan och mottagning i skolans lokaler? Utveckla gärna ditt svar.

Hur ser du på skolkuratorns sekretess?

Hur ser du på skolkuratorns roll gentemot lärare och elever?

Genus

Tror du det är främst tjejer eller killar som söker upp skolkuratorn?

Spelar det någon roll om kuratorn är kvinnlig och eleven manlig och vice versa?

Behövs det fler manliga kuratorer?

Individuellt samtal i förhållande till samtal i grupp

Kan du resonera lite kring för- och nackdelar med det individuella samtalet i förhållande till samtal i grupp?

Kan man få motsvarande stöd t ex i grupp eller på annat sätt?

Utbildning

Vet du vad skolkuratorn har för utbildning?

Kan du resonera lite kring frågan.

Vad har jag glömt att fråga?

Är det något mer du vill säga kring ämnet?

Har jag glömt att fråga något?

Att läggas in där det visar sig mest lämpligt

Om tonårstid. Vad innebär det psykologiskt, socialt och existentiellt att vara tonåring i gymnasieåren?

Hur mår du under din gymnasietid? Varför tror du det var så?

Hur tror du andra mår?

Vad är enligt dig normalt i sammanhanget? Anser du att det kan betraktas som normalt att någon gång under gymnasietiden behöva stöd av t ex en skolkurator?

Vad tror du andra tycker?

Att bli vuxen

Vad innebär det för dig att bli vuxen? Vad innebär det för andra?

Att flytta hemifrån, vuxenansvar, utbildning, arbete osv.

Om elevvårdspersonal

Tycker du att det behövs elevvårdspersonal?

Utveckla gärna ditt svar.

